

יבמות פרק שלישי "ארבעה אחין"

מתוך "גמרא נוטה"

על שם הורי נפתלי ורחנה הולנדר הכ"מ

(יבמות כו, א)

משנה:

ארבעה אחין, שנים מהם נשואים שתי אחיות, ומתו הנשואים את האחיות - הרי אלו חולצות ולא מתייבמות (מפרש טעמא בגמרא משום זיקה: דכיון דתרווייהו זקיקן להאי ולהאי - קמא דמייבם פגע באחות זקוקתו, דהויא כאשתו), ואם קדמו וכנסו - יוצאו.

רבי אליעזר אומר: בית שמאי אומרים: יקיים; ובית הלל אומרים: יוצאו.

היתה אחת מהן אסורה על האחד:

איסור ערוה (כגון חמותו ואם חמותו) - אסור בה ומותר באחותה (דלאו אחות זקוקה היא, דערוה לאו קמיה רמיה לייבומי), והשני אסור בשתייהן.

איסור מצוה ואיסור קדושה (רמיה קמיה מדאורייתא; הלכך אסור באחותה, דאחות זקוקה היא) - חולצת ולא מתייבמת.

היתה אחת מהן אסורה על זה איסור ערוה, והשניה אסורה על זה איסור ערוה: האסורה לזה מותרת לזה והאסורה לזה מותרת לזה; וזו היא שאמרו 'אחותה' (של ערוה) כשהיא יבמתה ([כגו:1] אשת אחי בעלה, כשנופלת עמה לייבום) - או חולצת או מתייבמת' (דלאו אחות זקוקתו היא, דערוה לא רמיה קמיה).

גמרא:

שמע מינה: יש זיקה (כלומר חומרת זיקה: לשוויי אחות זקוקתו כאחות אשתו; ובמסכת נדרים (דף ע"א) פליגי בה: איכא למאן דאמר זקוקתו כאשתו להפדת נדריה ולאסור קרובות, ואיכא למאן דאמר אין זיקה; ובפרקי דלעיל (י"ב) איפליגו בה רב הונא ורב יהודה); דאי אין זיקה - מכדי הני מתרי בתי קאתיין (משני אחין נפלו), האי לייבם חדא והאי לייבם חדא! לעולם אימא לך אין זיקה, ומשום דקסבר אסור לבטל מצות יבמין: דלמא אדמייבם חד - מיית אידך (ונפלה קמיה דהאי, ונפקא משום אחות אשתו, בלא חליצה וייבום) וקמבטל מצות יבמין (הלכך אמרינן להו 'חלוצו', דאי נמי מיית אידך אח לבתר חליצה דחד - הדר האי חולץ, וחלץ לה). אי הכי - תלתא נמי (מאי שנא דנקט 'ארבעה אחין'? אי אמרת בשלמא 'יש זיקה' - אשמעינן רבותא: דאף על גב דתרי אחי נינהו, ולא אלימא זיקתו דקמא דמייבם, דמצינו למימר ההיא רמיה קמיה ואחותה קמיה אחיו, ואפילו הכי אסור, וכל שכן שלשה אחין, שנים מהם נשואים שתי אחיות ומתו ונפלו שתייהן לפני זה - שתייהן אסורות, דתרווייהו עליה רמיה וזיקתו חמורה, וכי נסיב הוי פגע באחות זקוקתו! אלא אי משום ביטול מצות יבמין - אפילו תלתא נמי, ומתו השנים הנשואים שתי אחית - שתייהן חולצות, דאי מייבם חדא נפקא אידך בולא כלום)!

'לא מיבעיא' קאמרינן: לא מיבעיא תלתא, דודאי בטלה מצות יבמין, אבל ארבעה, למיתה לא חיישינן - קא משמע לן [שחוששי' וגו' זרי'].

אי הכי

(יבמות כו, ב)

חמשה נמי (שנים נשואים שתי אחיות ומתו השנים ונשארו השלשה - דלמא אדמייבם חד מייתו להו תרי, ובטלה מצות יבמין)!

למיתה דתרי לא חיישינן.

אמר רבא בר רב הונא אמר רב: שלש אחיות יבמות שנפלו לפני שני אחין יבמין (כלומר: לפני שני אחי בעליהן שהן יבמיהן): זה חולץ לאחת וזה חולץ לאחת, ואמצעית (כלומר שלישית, ולא דוקא נקט) צריכה חליצה משניהם (כדמפרש ואזיל).

אמר ליה רבה: מדקאמרת 'אמצעית צריכה חליצה משניהם' - קסברת 'יש זיקה', והויא לה חליצה פסולה, וחליצה פסולה צריך לחזור על כל האחין (כלומר: מדקאמרת 'צריכה חליצה משניהם' - קסברת: אלימא מצות זיקת יבמין למימר אתרווייהו; והך חליצה - על כרחך חליצה פסולה היא, כלומר גרועה: שאם רצה לייבם אינו יכול, דאחות חלוצתו היא; הילכך לאו מעלייתא היא וצריכה לחזור על כולן, דלא מיפקעא זיקה דתרווייהו בחליצה דחדא משום דאלימא זיקה ורמיה אתרווייהו).

אי הכי - קמייטא (שתים ראשונות) נמי (ליבעו חליצה משניהם, דחליצתן נמי לאו מעלייתא היא, דאי בעי לייבומי לא מצי הואיל ויש זיקה) ? !
 אי דנפול בבת אחת (כלומר אם באו לחלוץ כאחת, שלא הספיקה הראשונה לחלוץ עד שנפלה גם השניה והשלישית) - הכי נמי (דכולן צריכות לחזור אחר כל האחין); לא [לא למקרה זה באה המשנה], [אלא] צריכא דנפול בזו אחר זו (נפילתה של זו אחר חליצתה של זו): נפלה חדא - חלץ לה ראובן (וחליצה כשרה היתה שאם רצה יכול לייבם); נפלה אידך - חלץ לה שמעון (וגם זו כשרה שאם רצה - מייבם, ואין כאן אחות זקוקה, שכבר חלצה אחותה קודם נפילת זו); נפלה אידך (נפלה שלישית: אי בעי לייבומי - לא מצי, דאחות חלוצת שניהם היא; ובולא כלום נמי לא נפקא, דאחות חלוצה אינה אלא מדברי סופרים [לקמן ב'החולץ' (מב), הלכך]: חלץ לה האי - מפקע זיקתו (חלץ האי - חליצה כל דהו, ולא מעלייתא היא, שאם חפץ לא ייבם; ומיהו חליצתו וזיקתו שוות שתייהן לגרוע, ופקעה זיקתו בחליצתו; [וכן באה השני]) חלץ לה האי - מפקע זיקתו.

והאמר רב 'אין זיקה' (בפרק 'כיצד' (לעיל יז,ב): אמר רב הונא אמר רב: שומרת יבם שמתה מותר באמה) ? !
 לדברי האומר 'יש זיקה' קאמר.

ושמואל אמר: אחד חולץ לכולן.
 מכדי שמעינן ליה לשמואל דאמר חליצה מעליא בעינן, דאמר שמואל:

(יבמות כז, א)
 חלץ לאחיות (שתי אחיות שנפלו לפניו משני אחים, וכל אחת - צרתה עמה, וחלץ לאחיות) - לא נפטרו צרות (הואיל ואי בעי לייבומי לא מצי, אלא יחלוץ לצרות ויפטרו אחיות; ואף על גב דצרות נמי - אי הוה בעי לא הוה מייבם, מיהו קל איסורם משל אחיות, הלכך אף חליצתם משובחות משל אחיות; והכי מפרש לקמן); היכא דקיימא חליצה דשמעון חליצה כשרה (לחלוץ לשניה שהוא לא חלץ לראשונה), חליץ לה ראובן חליצה פסולה? (בתמיה: ראובן שחלץ לראשונה והוא הך אחות חלוצתו ולא חליצה מעליא היא כדשמעון, דזיקה גרידתא היא?) מאי 'אחד חולץ לכולן' נמי דקאמר? - אאמצעית (כלומר: השלישית, לאחר שחלץ שמעון לשניה, שהיא על שניהן אחות חלוצה, ושניהן שוין בה; וקסבר חליצה פסולה אין צריכה לחזור על כל האחין).
 והא 'כולן' קאמר?
 כיון דרובה גביה (שהחולץ לשלישית חלץ לשתיים) קרי ליה 'כולן'.
 ואיבעית אימא: כי קאמר שמואל 'חליצה מעליא בעינן' - הני מילי למיפטר צרתה (כדקאמרין 'לא נפטרו צרות') אבל מפטרא נפשה - פטרה (בחליצה דכל דהו הלכך אחד חולץ לג' היכא דליכא צרות בהדיהו).

גופא אמר שמואל: חלץ לאחיות - לא נפטרו צרות, לצרות - נפטרו אחיות; חלץ לבעלת הגט (שתי יבמות מאח אחד, ונתן יבם גט לאחת מהן - שוב אין חליצתה הוגנת כל כך, דקלישא זיקתה, ואם חלץ לה) - לא נפטרה צרה, לצרה - נפטרה בעלת הגט; חלץ לבעלת המאמר (עשה מאמר באחת מנשי אחיו המת, ואחר כך חלץ לה) - לא נפטרה צרה (שחליצה זו אינה פוטרת לגמרי, שעדיין צריכה גט למאמרו, כדתנן בפרק 'דבן גמליאל' [לקמן נא]: עשה מאמר וחלץ צריכה הימנו גט - ואף על גב דיהיב לה גט אחר דחלץ לה הוה דמהניא, אבל צרתה צריכה חליצה); (אבל חלץ) לצרה - נפטרה בעלת מאמר (מחליצה, ואינה צריכה אלא גט למאמרו).

מאי שנא לאחיות, דלא נפטרו צרות, דהויא לו 'אחות אשה בזיקה' (ואי הוה בעי לייבומי - לא מצי, ולהכי גריעה חליצתה) - חלץ לצרות נמי לא ליפטרו אחיות, דהויא להו 'צרות אחות אשה בזיקה' (הא צרת אחות זקוקה היא, ואסירא לייבומי, דצרה במקום ערוה קיימא)?
 קסבר שמואל 'אין זיקה'.

והא אמר שמואל (בפרק שניב) 'יש זיקה' ?
 לדברי האומר 'אין זיקה' קאמר.

אי הכי (דאין זיקה) 'חלץ לאחיות' - אמאי לא נפטרו צרות (שחליצה הוגנת היא)? בשלמא צרה דרחל (דחלצה באחרונה) - לא תיפטר (דחליצה דרחל גרועה הואי); דכיון דחלץ לה ללאה, והדר חלץ לרחל - הויא לה חליצה דרחל חליצה פסולה (דאי בעי לייבומי [עכשיו לרחל] לא מצי, דאחות חלוצתו היא); אלא צרה דלאה תיפטר (דחליצת לאה כשרה היא דאי הוה בעי מצי לייבומי) ? !
 מאי 'לא נפטרו צרות' נמי דקאמר - אצרה דרחל.

והא 'צרות' קאמר?

צרות דעלמא (כלומר: כל היכא דמיתרמי כהאי גוונא - לא נפטר צרות של אחרונה).
אי הכי (ד'צרות' דקאמר שמואל - בצרה דרחל שחלצה באחרונה קאמר) 'חלץ לצרות -
נפטר אחיות' ? (בתמיה: דכי חלץ לצרת אחות החלוצה - נפטרה אחות החלוצה?) - ואצרת
רחל מי מיפטרא (אחליצה דצרה מי מיפטרה רחל)? והא תנן (ב'החולץ' נפ"ד מ"ז, דף מ"ב):
'אסור אדם בצרת קרובת חלוצתו' (ואפילו לא היתה צרתה מאחיו, אלא מנכרי, וטעמא
התם מפרש, והכא נמי אי הוה בעי לייבומי לא מצי)?
שמואל נמי - התחיל ולא התחיל קאמר: התחיל באחיות (שחלץ ללאה) -
לא יגמור בצרות (לא פטרה חליצת צרה דרחל את רחל), דתנן [שם]: 'אסור אדם
בצרת קרובת חלוצתו' (וכל שכן דלא יגמור באחיות, דחליצת רחל לא מיפטרה צרה, דלאו
חליצה מעלייתא היא, דאחות חלוצתו היא; אלא שתיהן צריכות חליצה); התחיל בצרות (שחלץ
לצרת לאה) - יגמור אף באחיות (אם רצה לחלוץ לרחל - נפטרה צרתה, ואף על גב דרחל
קרובת לאה, שהיא צרת חלוצתו - לא גריע בהכי), דתנן [שם]: 'מותר אדם בקרובת צרת
חלוצתו' (וה"ל: כיון דאין זיקה - אי הוה בעי לייבומי לרחל מייבם, וכל שכן גמר בצרת רחל ולא ברחל,
דשכיחא מילתא טפי).

רב אשי אמר: לעולם כדקאמרת (כדאמר שמואל ברישא: חלץ לאחיות - לא נפטר צרות,
משום דיש זיקה, וחליצת האחיות גרועה, ואפילו צרת לאה לא מיפטרה; חלץ לצרות - נפטר אחיות, דחליצתן
משובחות משל אחיות; ודקשיא לך 'הויא צרת אחות אשה בזיקה והויא כי אחות זקוקה גופה' - לא היא),
ומשום דלא אלימא זיקה לשויי לצרה כערוה (ולא גזרו חכמים אלא באחות
זקוקה).

תניא כוותיה דרב אשי: 'חלץ לאחיות - לא נפטר צרות' - הא
לצרות - נפטר אחיות; מאי טעמא? לאו משום דקסבר 'יש זיקה,
ולא אלימא זיקה לשויי לצרה כערוה'?

אמר רבי אבא בר ממל: הא מני? בית שמאי היא, דתנן [יבמות פ"א מ"ד]:
'בית שמאי מתידין הצרות לאחין' (ואפילו צרת אחות אשה שרי לייבומי, וכל שכן צרת
אחות זקוקה).

אי הכי (אמאי תני 'חלץ')? - יבומי נמי תתייבם (הצרה)?!
כרבי יוחנן בן נורי, דאמר: 'כואו ונתקן להם לצרות שיהו
חולצות ולא מתייבמות'.
והאמר מר 'לא הספיקו לגמור את הדבר עד שנטרפה השעה'?
אמר רב נחמן בר יצחק: אחריו חזרו ותקנו.

איבעיא להו:

(יבמות כז, ב)

בעלת הגט ובעלת מאמר (אחיו שמת, ולו שתי נשים, ועשה זה מאמר לזו וגט לזו, ושוב אסור
לייבם - דקם ליה ב'לא יבנה' כיון שהתחיל לגרש) - איזו מהן קודמת (הגונה לחלוץ ולפטר
צרתה)? בעלת הגט עדיפא משום דאתחיל בה בחליצה? או דלמא בעלת
מאמר עדיפא משום דקרובה לביאה?
אמר רב אשי: תא שמע: 'ומודה רבן גמליאל' (דאמר לקמן בפרק חמישי [משנה א]
'אין גט אחד גט' - מודה הוא) שיש גט אחד מאמר (כגון שתי יבמות מאח אחד, ועשה מאמר בזו
ואחר כך נתן גט לזו - מהני גט לפסול הראשונה עליו משום 'לא יבנה' ולהאסר בקרובות שנייה כבראשונה, ולא
אמרינן 'מאמר ככנוסה' ואדחאי שנייה מיניה ולא מהני בה גט) ומאמר אחד גט (אם נתן גט לראשונה
ואחר כך עשה מאמר בצרתה - לא אמרינן גט קמא במקום חליצה קאי, ותו לא קני מאמר יבמין בצרה, אלא
ודאי מהני, וצריכה גט למאמרו, ואסור גם בקרובותיה) - אי גט עדיף לא ליהני מאמר
אבתריה, ואי מאמר עדיף לא ליהני גט אבתריה! אלא לאו שמע
מינה כי הדדי נינהו (ותפשוט בעיין שהאחת פוטרת חברתה, ויחלוץ לאיזו שירצה: שחליצת
שתיהן גרועה)!
שמע מינה.

אמר רב הונא אמר רב: שתי אחיות יבמות שנפלו לפני יבם אחד:
חלץ לראשונה (שנפלה ראשון) - הותרה (לשוק); חלץ לשנייה - הותרה (לשוק);
והוא הדין אם חלץ לשנייה ואחר כך לראשונה; מתה ראשונה (בלא חליצה) - מותר
בשנייה (מותר לייבם את השנייה, ואף על פי שבשעת נפילתה - אחות זקוקת ראשונה היתה, ואין אני
קורא בה 'יבמה יבא עליה', כי מתה קמייתא - פקעה זיקה ושריא הך, ולית ליה הא דשנינן בפרק 'כיצד' (לעיל
כ"ג): הך מתניתין דהכא - אי למאן דאמר 'יש זיקה' - יש זיקה כו', דאוקימנא לעיל דהואיל ונאסרה עליו
בשעת נפילה - תו לא משתריא, ואיכא לאותובי ממתניתין, דקתני 'חולצות ולא מתייבמות' - אמאי? ליחלוץ

חדא ולישתרי אידך? ולקמן מותבינן ליה מינה אסיפא דמילתיה, ולא מתרץ), ואין צריך לומר מתה שנייה (ולא חלצה) שמותר בראשונה - משום דהויא יבמה שהותרה (שהיתה ראויה לייבם בשעת נפילתה) ונאסרה (אלא שנפלה זו אחרי כן ואסרתה) וחזרה והותרה (וכיון שמתה זו) - תחזור להיתירה הראשון. ורבי יוחנן אמר: מתה שנייה מותר בראשונה (הואיל ובשעת נפילתה היתה ראויה לו), אבל מתה ראשונה - אסור בשנייה; מאי טעמא? שכל יבמה שאין אני קורא בה בשעת נפילה 'יבמה יבא עליה' - הרי זו כאשת אח שיש לה בנים ואסורה.

ורב לית ליה האי סברא? והאמר רב 'כל אשה שאין אני קורא בה בשעת נפילה 'יבמה יבא עליה' הרי היא כאשת אח שיש לו בנים, ואסורה'?

הני מילי - היכא דקאי באפה איסור אחות אשה דאורייתא (כגון שלשה אחים, שנים מהם נשואין שתי אחיות, ומת אחד מהם ואחר כך מתה אשתו של השני, דעלה איתמר הך דרב בפירקין (לקמן ל.א): אסורה יבמתו עליו, הואיל ובשעת נפילה אחות אשתו הואי), אבל הכא - זיקה דרבנן היא (וכיון דמתה - שריא).

איתיביה רבי יוסי בר חנינא לרבי יוחנן [מהמשנה דלעיל דף כו,א]: 'אלכעה אחין, שנים מהם נשואים שתי אחיות, ומתו הנשואין את האחיות - הרי אלו חולצות ולא מתייבמות' ואמאי? ליקו חד מינייהו לחלוץ לה לשנייה, ותיהוי ראשונה לגבי אידך כ'יבמה שהותרה ונאסרה וחזרה והותרה - תחזור להיתירה הראשון'?

אמר ליה: אחיות - איני יודע מי שנאן (כלומר: זו אינה משנה).

ולימא ליה: מאי 'חולצות' נמי דקתני - חולצת חדא (שנייה)? 'חולצות' קתני.

ולימא ליה: מאי 'חולצות' = חולצות דעלמא (כל היכא דמיתרמי כהאי גוונא - חולצות השניות)? 'הרי אלו' קתני (משמע הנך תרתי דאיירי בהו).

ולימא 'דחליץ ליה לראשונה ברישא' (דתו לא משתריא שנייה: שלא נראית בשעת נפילה) - 'חולצות' -

(יבמות כח, א)

לכתחלה קתני (משמע, כלומר: אין כאן תקנה אחרת).

ולימא ליה [הרי אלו חולצות ולא מתייבמות' זהו] גזירה: דלמא קדים וחליץ לראשונה ברישא' (אי אמרת להו 'חלוצו לשניה ויבמו ראשונה' - גזירה: דלמא קדים חד, וחליץ לראשונה, ואתי לייבומי אידך שניה, דסברין מה איכפת בין זו לזו? אבל בדיעבד, שחליץ לשנייה תחלה - שריא ליה לאידך לייבומי קמייטא, דמאן דחזי דחליץ לשניה ברישא וחזר וייבם קמייטא - אסיק אדעתיה [יבין את הדבר לאשורו], ולא אתי למחליץ לקמייטא לייבומי שניה)?

'ולא מתייבמות' קתני (דאי נמי חליץ לשניה), דליכא דין יבום הכא כלל.

ולימא ליה 'גזירה שמא ימות ואסור לבטל מצות יבמין' (והכי פירושו: לימא ליה רבי יוחנן: תנא דמתניתין - טעמיה לאו משום זיקה קא אסר לייבם שתי אחיות, דסבירא ליה אין זיקה; דאי טעמא משום זיקה - מכי חליץ לשניה ופקע זיקתה - שרי לייבומי ראשונה, כדאמרי אנא, אלא טעמא משום 'שמא ימות', כדאמר בריש פירקין: דלמא אדמייבם חד מיית אידך כו', ומשום הכי שקול רבנן דין יבום מאחיות לגמרי, ואפילו חליץ לחדא מינייהו, דלא בטלי תו מצות יבמין, כי היכי דלא ירגילו יבום באחיות ואתי לייבומי לכתחלה קמי חליצה; ואדמייבם חד - מיית אידך, אבל לגבי מיתה דלעיל דאיירי בה רבי יוחנן - ליכא למיגזר הכי)?

רבי יוחנן - למיתה לא חייש.

ולימא ליה 'רבי אלעזר היא, דאמר (בפרק 'בית שמאי' (לקמן קט)) 'כיון שעמדה עליו שעה אחת באיסור - נאסרה עליו עולמית' (ואנא דאמרי כרבנן)?

מדסיפא (דמתניתין) רבי אל[ני]עזר (דקתני: 'דבי אלני'עזר אומר: בית שמאי אומרים יקימו (כו), בית הלל אומרים יוציאו') - רישא לאו רבי אלעזר.

ונימא להו דנפול בבת אחת, ורבי יוסי הגלילי היא, דאמר 'אפשר לצמצם' ? לא סתם לן תנא כרבי יוסי הגלילי.

ולימא ליה דלא ידעינן הי נפול ברישא (דלימא ליה "חלוץ לשניה") ? אי הכי (דמשום דלא ידעינן הוא, הא אי הוה ידעינן מתיבמת ראשונה) - היינו דקתני 'קדמו וכנסו' - יוציאו' (כלומר: הא דקתני 'יוציאו' - אמאי) : בשלמא ראשונה אמרינן ליה "מאן שריא לך (אפיק! דודאי באיסורא אתא לידך: דאי נמי ראשונה היא - מאן שריא ניהלך, הלא אחות זקוקה היא, ומי מאחין חלץ לאחותה לאפקועי זיקה מינה"?) ; אלא [בשנתיבמת] שניה ? - אמר (לימא) [היבם השני] : חבראי (אחי, שייבם ראשון) - שניה ייבם (שניה אירע לחלקו), אנא ראשונה מייבם' (והוא ז' [האשה שלקח השני] ראשונה יבמה, שהותרה ונאסרה וחזרה והותרה, דהכי אמר בפרק 'כיצד' (לעיל כד,א) : 'קדמו וכנסו אין מוציאין מידם', משום דליכא אלא ספק פגע באחות זקוקה, [והא נמי לשני ספק הוא] ? ! היינו דקאמר ליה 'אחיות איני יודע מי שנאן' (מצי לתרוצי כשמעתייה כלל).

תנן : 'היתה אחת מהן אסורה על האחד איסור ערוה (כגון חמותו או ערוה אחרת) - אסור בה ומותר באחותה, והשני אסור בשתייהן'. סלקא דעתא דנפלה חמותו תחלה (זו שאסורה על האחד נפלה תחלה; והאי דנקט 'חמותו' - חדא מעריות נקט; וניחא למינקטיה מילתא דשכיחא ושאר עריות טריחא מילתא לאשכוחי) ; ואמאי (שני אסור בשתייהן) ? ליקו חתן (חתן של ראשונה) לייבם (לשניה), הך דאינה חמותו ברישא (ואינה אחות זקוקה), ותהוי חמותו לגבי אידך (אח) כ'יבמה שהותרה (בשעת נפילה) ונאסרה וחזרה והותרה - תחזור להיתרה הראשון' ? אמר רב פפא : כגון דנפלה הך דאינה חמותו ברישא (ואי במייבם לה האיך ברישא - פיישא שנייה שנאסרה משעת נפילתה, הלכך תו לא מהני לה היתר). [## א] אי הכי נמי שאם נפלה חמותו תחילה - ייבם החתן את זו שאינה יבמתו והאח השני - את אחותה !]

רבי אליעזר אומר : [בית שמאי אומרים : יקיים ; ובית הלל אומרים : יוציאו] ; תניא : 'רבי אליעזר אומר : בית שמאי אומרים : יקיימו, ובית הלל אומרים : יוציאו ; רבי שמעון אומר : יקיימו'. אבא שאול אומר : קל היה להם לבית הלל (כלומר: בית הלל לקולא אמרי) בדבר זה, שכית שמאי אומרים 'יוציאו', ובית הלל אומרים : 'יקיימו'. [בדיוק ההפך ממסורת רבי אליעזר !]

רבי שמעון כמאן (אליבא דמאן) ? אי כבית שמאי (אתא למימר: בית שמאי אומרים יקיימו) - היינו רבי אליעזר ! אי כבית הלל (קא מסהיד) - היינו אבא שאול ? (והא ליכא למימר דטעמא דנפשיה קאמר, דלאו בר פלוגתייהו דבית שמאי ובית הלל הוא!) הכי קאמר [רבי שמעון] : לא נחלקו בית שמאי ובית הלל בדבר זה.

היתה אחת מהם [אסורה על האחד איסור ערוה (רש"י במשנה: כגון חמותו ואם חמותו) - אסור בה ומותר באחותה (דלאו אחות זקוקה היא, דערוה לאו קמיה דמיא לייבומי), והשני אסור בשתייהן] : הא תנינא חדא זימנא (בפרק 'כיצד' [דף כ,א]) : 'אחותה (של ערוה), כשהיא יבמתה - או חולצת או מתיבמת' (והיינו נמי אסור בה ומותר באחותה) ! ? צריכא : דאי אשמועינן התם (הוא) משום (דליכא אלא חד אחא לקמן) דליכא למיגזור משום שני, אבל הכא, דאיכא למיגזור משום שני (דלמא אתא שני לייבומי כאחיו [באחות] וקא פגע באחות זקוקתו, דקמי ידיה הוה רמין תרווייהו) - אימא (אפילו האי דלא רמיא ערוה קמיה) לא (לייבם - קא משמע לן) ; ואי אשמועינן הכא - משום דאיכא שני, דקא מוכח (דמדלא מייבם האי כאחיו [באחות] - איכא היכירא דאחות זקוקתו אסורה, והאי דייבם האי - משום טעמא דערוה לא רמיא קמיה, ולא אתי למישרי אחות זקוקתו בעלמא) אבל התם דליכא שני (דליכא אלא חד אח) אימא לא (לייבם דלמא אתי למישרי אחות זקוקתו בעלמא) - צריכא.

איסור מצוה כו' [ואיסור קדושה - חולצת ולא מתיבמת (רש"י במשנה: איסור מצוה - רמיא קמיה מדאורייתא; הלכך אסור באחותה, דאחות זקוקה היא)] :

הא נמי תנינא (לעיל כ,א במשנה) :

(יבמות כח, ב)
 'איסור מצוה ואיסור קדושה חולצת ולא מתייבמת' (אם היתה האחת אסורה על האחד איסור מצוה - אינו מותר באחותה, הואיל והיא מדאורייתא רמיה קמיה - הואי אידך 'אחות זקוקתו', הלכך בעו חליצה) '?!'
 התם (בפרק 'כיצד') - לא אשמעינן אלא) איסור מצוה לחודה ((יבמה שנפלה לפניו שהיא אסורה עליו איסור מצוה - חולצת); הכא (אשמועינן) איסור מצוה ואחותה (שנפלו לו משני אחין, דאחותה לא מייבמת: אם היתה האחת אסורה על האחד איסור מצוה [דרבנן] - אינו מותר באחותה: הואיל והיא מדאורייתא רמיה קמיה, הואי אידך 'אחות זקוקתו', הלכך בעו חליצה): סלקא דעתא אמינא ליקום איסור מצוה במקום [באותו תוקף כמו] איסור ערוה [וכמו שבאיסור ערוה - אינה נחשבת בין הנופלות ליבום, ואחותה מתיבמת - נאמר כך גם באיסור מצוה], ותתייבם [השניה] - קא משמע לן (דלא תימא 'אוקי איסור מצוה במקום ערוה ותתייבם אחותה', ולא תיהוי כאחות זקוקתו).
 [וכי יעלה על הדעת] ותתייבם? כיון דמדאורייתא רמיה קמיה [האסורה משום מצוה] - קא פגע באחות זקוקתו [ופשיטא שאסור, ולא תתייבם]?!
 סלקא דעתא אמינא משום מצוה עבוד רבנן (שתקיים מצות יבום, ולא העמידו איסור זיקה שהוא מדבריהם לאסור את אחותה היכא דהיא עליו איסור מצוה) - קא משמע לן.

היתה אחת מהן [אסורה על זה איסור ערוה והשניה אסורה על זה איסור ערוה: האסורה לזה מותרת לזה והאסורה לזה מותרת לזה]:
 הא תו למה לי [המקרה הזה במשנה אינו מחדש כלום, שהרי מיד לפני זה במשנה שנינו: היתה אחת מהן אסורה על האחד איסור ערוה (כגון חמותו ואם חמותו) - אסור בה ומותר באחותה (דלא אחות זקוקה היא, דערוה לאו קמיה רמיה לייבומי), והשני אסור בשתייהן]?: היינו הך - מה לי לחד [אח שיבמתו אסורה לו] מה לי לתרי?
 צריכא: דאי אשמועינן התם - משום דאיכא שני [האח השני שאסור בשתייהן] דמוכח [על ידי זה שהאח השני אינו לוקח את השניה - ניכר לכל שזה שיבם - היתה לו סיבה מיוחדת], אבל הכא דליכא שני דקא מוכח (שהרי שתייהן מתייבמות ואתי למישרי אחות זקוקה בעלמא) אימא לא (לייבמן - קא משמע לן [שצריך יבום או חליצה]); ואי אשמועינן הכא - אדרבה: תרווייהו מוכחי אהדדי (שזה לא יכול לישא את האחרת אלא זו, וכן זו - מוכחא מילתא שזו אסורה על זו וזו על זה; לפיכך ליכא אחות זקוקתו) אבל אידך [כאשר יש רק אח אחד ליבם] לא [מוכח] - צריכא.

זו היא שאמרו [אחותה כשהיא יבמתה] (אחותה של ערוה כשהיא יבמתה: אשת אחי בעלה כשנופלת עמה לייבום) - או חולצת או מתייבמת' (דלא אחות זקוקתו היא, דערוה לא רמיה קמיה):
 'זו היא' - למעוטי מאי?
 למעוטי איסור מצוה לזה ואיסור מצוה לזה [שחולצות ולא מתייבמות].
 הא תו למה לי, היינו הך (דהא בהדיא קתני לה לעיל [במשנתנו] איסור מצוה ואיסור קדושה חולצת) - מה לי לחד מה לי לתרי?
 מהו דתימא: כי לא אמרינן 'אוקי איסור מצוה במקום איסור ערוה' [להתיר - ולחייב] להתייבם אחותה) - היכא (דאין איסור מצוה אלא באחת על האחד, ולשני שתייהן זקוקות) דאיכא למיגזר משום שני (דאי שרית לייבומי להאי שהאחת אסורה עליו - אתי שני נמי לייבומי, וקא פגע באחות זקוקתו), אבל היכא דליכא למיגזר משום שני אימא להאי אוקימנא איסור מצוה במקום איסור ערוה ולהאי [אוקימנא] איסור מצוה במקום איסור ערוה, ולייבמו - קמ"ל [שחולצות ולא מתייבמות].

אמר רב יהודה אמר רב, וכן תני רבי חייא: 'בכולן' (בכל חמש עשרה עריות דפרק קמא) אני קורא בהן 'האסורה לזה מותרת לזה' (אפשר להן להיות שתי אחיות נופלות לשני אחין והאחת אסורה על זה משום אחת מכל העריות הללו ומותרת לזה, והשניה אסורה על זה משום אותו שם ערוה עצמו ומותרת לזה) ו'אחותה כשהיא יבמתה' - או חולצת או מתייבמת' (ומתוך כך נמצאו שתי אחיות מתייבמות ולא פגעו באחות זקוקה; וכולן פירשתי בפרק ראשון (דף טב)).

ורב יהודה מדרגם [מסביר את דברי רב] מ'חמותו' ואילך, אבל שיתא בבי דרישא - לא; מאי טעמא? כיון דבתו - באונסין הוא דמשכחת לה, (בבתו מאנוסתו, כגון ראובן אנס אשה והוליד בת ובא שמעון ואנס אנוסת אחיו, והוליד בת, ונישאו בת ראובן ובת שמעון ללוי ויהודה אֶחָי אביהן, והרי הן אחיות מן האם; בת שמעון מותרת לראובן ובת ראובן

מותרת לשמעון, ונמצאו שתי אחיות מתייבמות; וכן בתו וכן כולן: אף על גב דכל חמשה בבי דרישא משתכחי בנשואין), **בנשואין לא משכחת לה** (הואיל ובתו לא משתכחא שיהו שתי בנות של שני אחין אחיות מן האם [שהרי לאח השני היא אסורה משום אשת אחיו אלא ביבום, והרי מדובר שיש לה בת ממנו], שאי אפשר שנשא יבמתו שיש לה בת) - **בנשואין קמיירי** [במשנה], **באונסין לא קא מיירי** (לא תני בהו 'האסורה לזה כו', הואיל וכולן איסור שם 'בת' הן).

ואביי מתרגם [מסביר את דברי רב] אף בתו (באה) מאנוסתו - כיון דאשכוחי משכחת לה, אי בעיא באונסין תיהוי אי בעיא בנשואין תהוי, אבל אשת אחיו שלא היה בעולמו - לא, כיון דאליבא דרבי שמעון [בדף יחב]¹ הוא דמשכחת לה (האסורה לזה, כדמפרש רב ספרא לקמיה), אליבא דרבנן לא משכחת לה - בפלוגתא לא קמיירי (דבי חייא).

ורב ספרא מתרגם [מסביר את דברי רב]: אף אשת אחיו שלא היה בעולמו, ומשכחת לה בשיתא אחי, ואליבא דרבי שמעון, וסימניך 'מת נולד וייבם מת נולד וייבם': ראובן ושמעון נשואין שתי אחיות, לוי ויהודה נשואין שתי נכריות; מת ראובן נולד יששכר וייבם לוי, מת שמעון נולד זבולון וייבם יהודה, מתו לוי ויהודה בלא בנים ונפלו להו קמי יששכר וזבולון: 'האסורה לזה' (אשת לוי האסורה ליששכר שבא ומצאה אסורה עליו מזיקת ראובן שלא היה בעולמו) **מותרת לזה** (ומותרת לזבולון, שכשנולד כבר נתייבמה ללוי; ובייבם ולבסוף נולד שרי רבי שמעון) **והאסורה לזה** (ואשת יהודה אסורה לזבולון משום שמעון שלא היה בעולמו וכשנולד מצאה באיסור) **מותרת לזה** (ומותרת ליששכר [שהיה בעולמו של שמעון]), ו [מתקיים גם] '**אחותה שהיא יבמתה** [או חולצת או מתייבמת]'.²

למה לי [בפירוש של רב ספרא] 'ייבם יהודה'? בלא ייבם יהודה נמי (שרי ליששכר, ובחמשה אחי) **משכחת לה** (: מת ראובן נולד יששכר ייבם לוי; מת שמעון נולד זבולון ומת לוי בלא בנים, ונפלו אשת לוי [שהיתה אשת ראובן] ואשת שמעון [שהיתה אשת לוי] לפני יששכר וזבולון: אשת לוי אסורה ליששכר מפני ראובן בעלה הראשון, ומותרת לזבולון, ואשת שמעון מותרת ליששכר שהרי בעולמו היה ואסורה לזבולון)!

(האי דנקט 'ייבם יהודה' -) **משום צרה** (דבעי אשכוחי נמי בצרה האסורה לזה מותרת לזה: אם באו יששכר וזבולון לייבם לנשי לוי ויהודה - הראשונה אשת לוי אסורה ליששכר משום צרת אשת אחיו שלא היה בעולמו [שהיתה אשת ראובן], וכן אשת יהודה על זבולון, וכגון שהיו הצרות אחיות זו לזו; ו'נכריות' קרי להו אצל נשי ראובן ושמעון; דאיכא נמי השתא בצרות 'האסורה לזה מותרת לזה ואחותה כשהיא יבמתה' [חולצת או מתייבמת]); ואי לא ייבם יהודה לא מיתוקם מילתא דרבי חייא באיסור צרתה, דאם נפלו שתי נשים משמעון - שתייהן אשת אח שלא היה בעולמו הן).

הא תינח צרה; צרה דצרה מאי איכא למימר (היכי קרית 'האסורה לזה מותרת לזה' באיסור וצרות צרה, דהא 'צרות צרותיהן' נמי תנן בפרק קמא)?

כגון דהדר ויבמינהו נמי גד ואשר (לנשי לוי ויהודה הראשונות, ולהם נשים, וייבם גד את אשת יהודה ואשר ייבם אשת לוי, ומתו גד ואשר, ונפלו לפני יששכר וזבולון; ואם באים לייבם נשי גד ואשר הראשונות - אשת גד, צרת אשת יהודה, שהיתה צרת אשת שמעון שלא היה בעולמו - אסורה לזבולון ומותרת ליששכר; וכן אשת אשר על יששכר ומותרת לזבולון).

משנה :

שלשה אחין, שנים מהן נשואין שתי אחיות או אשה ובתה או אשה ובת בתה או אשה ובת בנה - הרי אלו חולצות ולא מתייבמות; ורבי שמעון פוטר.

היתה אחת מהן אסורה עליו איסור ערוה - אסור בה ומותר ב'אחותה' [כלומר: מותר ליבם את הקרובה שלה]; איסור מצוה או איסור קדושה - חולצות ולא מתייבמות.

גמרא :

תניא: 'רבי שמעון פוטר בשתייהן מן החליצה ומן הייבום, שנאמר (ויקרא יח, יח) ואשה אל אחותה לא תקח לצרור [לגלות ערותה עליה בחייה]: בשעה שנעשו צרות

¹ יבמות דף יח, ב משנה: שני אחים ומת אחד מהן וייבם השני את אשת אחיו ואח"כ נולד להן אח ומת הראשונה יוצאה משום אשת אחיו שלא היה בעולמו והשניה משום צרתה עשה בה מאמר ומת השניה חולצת ולא מתייבמת. ר"ש אומר: מייבם לאיזו מהן שירצה או חולץ לאיזו מהן שירצה.

זו לזו (כגון השתא, שנפלו לפניו ונעשו שתי אחיות צרות זו לזו בזיקה) לא יהא לך ליקוחין אפילו באחת מהן.

היתה אחת מהן [אסורה עליו איסור ערוה - אסור בה ומותר באחותה]:
הא תו למה לי? היינו הך!
לרבי שמעון איצטריך: סלקא דעתא אמינא הואיל ואמר רבי שמעון
'שתי אחיות לא חולצות ולא מתייבמות', לגזור משום שתי אחיות
דעלמא (אף על גב דהא נמי מרישא שמעינן - התם הוא לרבנן - לא גזרינן, דאי נמי אתי למישרי אחיות
דעלמא - ליכא אלא איסור אחות זקוקה דרבנן; אבל לרבי שמעון, דאמר 'איסור אחות זקוקה ערוה גמורה
היא', דרחמנא פטרה וקיימא עליה באיסור אשת אח - לייגזור היכא דאחותה אסורה משום ערוה ולא זקוקה
ליה, ונימא לא לייבם לאחותה דלא לייתי לייבומי אחות זקוקה דעלמא) - קמשמע לן.

איסור מצוה [או איסור קדושה - חולצות ולא מתייבמות]:

(יבמות כט, א)
והא אמר רבי שמעון 'שתי אחיות לא חולצות ולא מתייבמות' (והכא -
אמאי בעי חליצה? הא כיון דמדאורייתא חזיא ליבומי - זקוקה היא, והוה להו כשאר שתי אחיות שנעשו צרות
זו לזו, ורבי שמעון פוטר אחות זקוקה מחליצה)?
[כאן] - גזירה משום איסור מצוה דעלמא (אי פטרת להו לגמרי - מאן דחזי סבר:
טעמא לאו משום אחות זקוקה אלא משום ד'איסור מצוה הוה כערוה ופטורה מחליצה', ואתי למיפטר איסור
מצוה דעלמא, דלאו אחיות, מחליצה).
הא תינח איהי (האחות שהיא) איסור מצוה [שנחייבה חליצה] - אחותה מאי איכא
למימר (אמאי חליצה? תיפטר משום אחות זקוקה, דהכא מאי אמרת [מה החשש שבגללו יש לחלוץ])?
גזירה אחותה משום לתא דידה (משום מזל דידה דאיסור מצוה; האי 'לתא' יתור לשון
הוא).
והא גבי ערוה לא גזרינן (דאם היתה אחת מהן אסורה עליו איסור ערוה - אסור בה ומותר
באחותה, הערוה יוצאה בלא חליצה, ולא אמרינן 'תחלוץ ערוה גזירה משום אחותה', שאין ערוה וראויה
לייבום; והא נמי לרבי שמעון ערוה היא משנעשו צרות, ואמאי מצרכת לה חליצה משום גזרת אחותה)?
שאני ערוה דמגמר גמירי לה אינשי (לשון שני ברש"י: וידעי דלא רמיא קמיה,
ואחותה לאו אחות זקוקה היא) וקלא אית לה (ולא אתי למישרי אחות זקוקה דעלמא).
(לשון ראשון ברש"י: והכל יודעין שאין צריכה חליצה, [וכן יודעים - ממילא, היות והיא
ערוה-] ואחותה לאו אחות זקוקה היא, ולא אתי למשרי אחותה בלא חליצה; אבל ערוה דנעשו צרות דרבי
שמעון - לא כולי עלמא גמירי הלכתא דאיסור שתייהן שוות, ואי מפקת לה בלא חליצה - אתי נמי למיפק
אחותה שהיא איסור מצוה בלא חליצה, ונפקא מינה חורבה לאיסור מצוה בעלמא).

משנה:
שלשה אחין - שנים נשואים שתי אחיות ואחד מופנה [לא נשוי]: מת
אחד מבעלי אחיות ועשה בה מופנה מאמר, ואחר כך מת אחיו השני:
בית שמאי אומרים: אשתו עמו (דמאמר ככנוסה דמא, וכי נפלה אחותה - לא מיתסרא הך
עליה משום אחות זקוקה) והלזו תצא (אף מן החליצה) משום אחות אשה;
ובית הלל אומרים: מוציא את אשתו בגט ובחליצה ואשת אחיו
בחליצה; זו היא שאמרו 'אוי לו על אשתו ואוי לו על אשת
אחיו'.

גמרא:
'זו היא' - למעוטי מאי?
למעוטי הך דרבי יהושע (בפרק 'בית שמאי', דקאמר נמי: אי לו על אשתו אי לו על אשת אחיו,
ופליגי עלה רבן גמליאל ורבי אלעזר)*, דלא עבדינן כוותיה, אלא אי כרבן
גמליאל אי כרבי אליעזר.
* [יבמות פרק יג משנה ז: שני אחין נשואין לשתי אחיות יתומות קטנות,
ומת בעלה של אחת מהן, תצא משום אחות אשה. וכן שתי חרות. גדולה
וקטנה, מת בעלה של קטנה, תצא הקטנה משום אחות אשה. מת בעלה של
גדולה, רבי אליעזר אומר: מלמדין את הקטנה שתמאן בו. רבן גמליאל
אומר: אם מאנה, מאנה; ואם לאו, תמתין עד שתגדיל, ותצא הלזו משום
אחות אשה. רבי יהושע אומר: אי לו על אשתו, ואי לו על אשת אחיו:
מוציא את אשתו בגט, ואשת אחיו בחליצה.]

אמר רבי אלעזר: לא תימא מאמר לבית שמאי קונה קנין גמור (ותהוי כאשתו) דאי בעי לאפוקי סגי לה בגיטא, אלא מאמר לבית שמאי אינו קונה אלא לדחות בצרה בלבד (כלומר: לדחות אחותה שלא תאסרנה לזו משום אחות זקוקה [כאילו מבטל את הזיקה של השניה]).

אמר רבי אבין: אף אנן נמי תנינא (בריש פירקין): ' (אם קדמו וכנסו) **כית שמאי אומרים: 'קיימו' ***; יקיימו - אין' לכתחלה - לא (מייבמו, משום אחות זקוקתו)

* [במשנה: ארבעה אחין, שנים מהם נשואים שתי אחיות, ומתו הנשואים את האחיות - הרי אלו חולצות ולא מתייבמות, ואם קדמו וכנסו - יוציאו.]

(יבמות כט, ב)

ואי סלקא דעתא מאמר לבית שמאי קונה קנין גמור - [אזי במקרה שבראש הפרק, בו שני אחיות נפלו לפני שני אחים, ואמרו במשנה 'הרי אלו חולצות ולא מתייבמות' - מדוע כך? אפשר לעשות יבום ממש:] **זה יעשה מאמר ויקנה** (אותה קנין גמור להיות אשתו, דהא אין איסור במאמר, ותצא אחותה מעליו, ולא הויא הך [שעשה בה את המאמר] 'אחות זקוקתו' - ויכנס את אשתו) **וזה יעשה מאמר ויקנה! אלא מאי - דוחה דחייה גמורה** [מאמר מנתק את הזיקה של אחותה, ויהא מותר לכנוס משום כך ולא חל איסור אחות זקוקתו] (נהי נמי דלא קני קנין גמור, הא אמרת 'דוחה בצרה' [לא צרה ממש אלא באחת משתי אחיות הזקוקות ליבום אחד])? (ותקשה לך נמי) **זה יעשה מאמר (בזו) וידחה** (ותתחה אחותה, ויכנס את אשתו) **וזה יעשה מאמר וידחה? אלא מאי אית לך למימר** [מה דין מאמר במקרה כזה לפי בית שמאי]? **מאמר דהתירא דחי** (מאמר שנעשה בהיתר דאי הוה בעי לייבומי בשעת מאמר הוה מצי לייבומי כגון במתניתין, דעדיין לא נפלה אחותה), **דאיסורא** (כגון דנפלו שתי האחיות קודם מאמר) **לא דחי; הכא נמי (לענין קניה): מאמר - אפילו למאן דאמר 'מאמר קונה קנין גמור' - מאמר דהתירא קני, דאיסורא לא קני.**

רב אשי מתני [את דברי רבי אלעזר ורבי אבין לעיל] **הכי:**
אמר רבי אלעזר: לא תימא מאמר לבית שמאי דחי דחייה גמורה, וצרתה (אחותה [שהיתה נשואה לאח אחד], שנעשית לה 'צרה בזיקה') - **חליצה נמי לא בעיא** (דתצא משום אחות אשה), **אלא** [אם נעשה לפני נפילת האחות השניה לייבום] **דוחה** (אותה [את האחות השניה] מלאסור [את אחותה שהיא] אשת בעל המאמר עליו [על האח שעשה בראשונה מאמר]) **ומשייר הוא** (דבעיא חליצה אם באת לינשא עד שלא כנס היבם את בעלת המאמר; ולקמיה פריך ליה: הא קתני **הלזו תצא משום אחות אשה'** - דמשמע אף מחליצה!).
אמר רבי אבין: אף אנן נמי תנינא: '**כית שמאי אומרים 'קיימו' :** יקיימו - אין, לכתחלה לא; ואי סלקא דעתא מאמר לבית שמאי דוחה דחייה גמורה - זה יעשה מאמר וידחה (את אחותה מעליו, ואחר כך ישא את זו!) **וזה יעשה מאמר וידחה** ([ומדוע אין עושים כך?]) אלא לאו משום דלא דחי דחייה גמורה, וכל כמה דמאי עליה לחליצה - זקוקתו היא, ואוסרת את זו עליו! **ואלא הא קתני 'כית שמאי אומרים: אשתו עמו והלזו תצא משום אחות אשה'** [ואין צורך בחליצה]: **אלא יבמה דחזיא לכולהו - חזיא למקצתה, יבמה דלא חזיא לכולהו - לא חזיא למקצתה** (כלומר: אלא לעולם דוחה דחייה גמורה; ודקשיא לך 'התם נמי לידחי? - לא דמאי למתניתין דהכא: דכי נפלה ועבד מאמר - הוה חזיא לכולהו מילי דיבמה להתייבם ולחלוץ, הלכך חזיא למקצתייהו למאמר, דמאמר דחיא אחותה לכשתפול, אבל התם, דתרווייהו נפלו קודם מאמר, ולא חזיא לכולהו מילי דיבמה - לא חזיא למקצתה, לפיכך אין מאמר דוחה אחותה).

בעי רבה: מאמר לבית שמאי - נישואין עושה או אירוסין עושה?
אמר ליה אביי: למאי הלכתא? **אילימא ליורשה וליטמא לה ולהפר נדריה, השתא: ארוסה בעלמא** (דקידושין דידה דאורייתא) **תני רבי חייא:** '**אשתו ארוסה לא אונן** (ליאסר בקדשים) **ולא מטמא לה** (אם כהן הוא, דהא לאו 'שאר הקרוב אליו' ניקרא כאב') היא) **וכן היא לא אוננת** (להיות אסורה בקדשים) **ולא מטמאת לו** (אינה צריכה להתעסק בו; ולא דוקא נקט 'זלא מטמאת', דהא בנות אהרן לא הוזהרו על הטומאה, אלא איידי דנקט 'לא אוננת', דאיצטריך ליה - נקט 'זלא מטמאת', דבעי למתני תרתי בדידה ובדידיה; כך שמעתי; ולי נראה **זלא מטמאה'** - כגון ברגל שישראלים מזהרים על הטומאה מ-'ונבלתם לא תגעו' ניקרא יא, ח; דברים יא, ח) [במסכת ראש השנה (סז, ב)]; **מתה - אינו יורשה, מת הוא - גובה כתובתה** (ובדכתב לה מן האירוסין מיתוקמא בכתובות בפרק 'הכותב' (פס, ב)); ('אינו יורשה ואינו מטמא לה' [מן האירוסין, שהיא אשתו דאורייתא, אם כן]) ('**עבד בה מאמר'** (מאמר יבמין מדרבנן הוא - דהא מדאורייתא 'יבמה יבא עליה' [דברים כה, ה] כתב רחמנא) **מיבעיא** [ששאל 'מאי הילכתא - ליורשה וליטמא לה ולהפר נדריה']?

ואלא לענין מסירה לחופה - מאי [מה דיין המאמר] ? נישואין עושה, ולא בעיא מסירה לחופה [וודיין מאמר נלמד מדין יבום], דאם בא עליה בעל כרחה בלא חופה – קני, ואי בעי תו לאפוקי - בגיטא סגיא לה) או דלמא אירוסין עושה [וודיין מאמר נלמד מדין קידושין] ובעיא מסירה לחופה?

אמר ליה: השתא לא עבד בה מאמר, כתיב [דברים כה:ה] כי ישבו אחים יחדו ומת אחד מהם ובן אין לו - לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר [יבמה יבא עליה] [ולקחה לו לאשה ויבמה] בעל כרחה (דקני לה ונעשית כאשתו לכל דבר בביאה בעל כרחה, שאין בה חופה) - עבד בה מאמר [ועל ידי כך חיזק את הקשר ביניהם] מיבעיא?

אמר ליה: שְׁאֲנִי אומר 'כל העושה מאמר ביבמתו - פרוחה ממנו זיקת יבמין וחלה עליה זיקת אירוסין' ([וכמו בכל אשה ארוסה חייב לעשות חופה] ונשואין של שאר נשים, ואם בא עליה לאחר מאמר בלא חופה - לא קנה).

מאי [מה ההלכה לפי בית שמאי? נישואין עושה או אירוסין עושה]?

תא שמע [נדרים פ"י מ"ו]: 'שומרת יבם - בין יבם אחד בין שני יבמין: רבי אליעזר אומר: יפר (אחד מהן את נדרה), רבי יהושע אומר: (שומרת יבם) לאחד (יפר), ולא לשנים (אבל שומרת לשני יבמין לא יפר לא זה ולא זה); רבי עקיבא אומר: לא לאחד ולא לשנים', והוינן בה: בשלמא רבי עקיבא סבר אין זיקה (דתייהו ככנוסה) אפילו לחד (היכא דליכא אלא חד דודאי עליה רמא - אפילו הכי אין זיקה); לרבי יהושע - לחד יש זיקה, לתרי אין זיקה (דלא ידעינן להי מיניהו רמא; ואפילו שניהם כאחד - אין הפרתן הפרה, דקלישא זיקתן); אלא לרבי אליעזר: נהי נמי דקסבר יש זיקה - בשלמא לחד מיפר, אלא לתרי אמאי (נהי נמי דיש זיקה אפילו לתרי - מיהו 'פרו שניהם' מיבעי ליה)? ואמר רבי אמי (בר אבהה) ('ואמר רמי בר אבא' גרסינן): הכא במאי עסקינן? - כגון דעבד בה מאמר, ובית שמאי היא, דאמר מאמר קונה קנין גמור: אי אמרת בשלמא נישואין עושה - משום הכי מיפר, אלא אי אמרת אירוסין עושה - היכי מצי מיפר? והתנן [נדרים פ"י מ"א]: 'נערה המאורסה - אביה ובעלה מפירים נדריה' [ואם כן נראה שלבית שמאי מאמר עושה נישואין!]

תוספות מסכת יבמות דף כט עמוד ב ד"ה אביה ובעלה מפירים נדריה - ואם אין לה אב או שאינה ברשות אב לא מצי מיפר כדאמרין בנדרים (דף ע"א). [וקשה לי: הרי היא אלמנה, ונקראת יתומה בחיי אביה - כיצד אביה כאן מפר נדריה?]

אמר רב נחמן בר יצחק: מאי 'מיפר'? מיפר בשותפות (הוא ואביה, כארוסה) [ולכן עושה המאמר הוא כבעלה מן הארוסין; ואין כאן מסקנה].

ולרבי אלעזר, דאמר 'מאמר לבית שמאי אינו קונה אלא לדחות לצרה (באחותה שנפלה לפניו אחר מאמר זר) בלבד' - אמאי מיפר [אפילו] בשותפות?

אמר לך רבי אלעזר: אימר דאמרי אנא: אינו קונה אלא לדחות לצרה בלבד, דלא סגי לה בגיטא אלא בעי נמי חליצה (העושה מאמר ביבמה ובא להוציאה בעיא חליצה וגט ולא אמרינן ככנוסה היא וסגי לה בגט) - להפר נדריה מי אמרינן?

ואיבעית אימא אמר לך רבי אלעזר: ולרב נחמן בר יצחק מי ניחא (כלומר: נהי נמי דקונה, בשלמא אי נישואין עושה – שפיר, אלא לרב נחמן, דאמר לא עביד אלא אירוסין, מי ניחא)? מי קתני 'יפרו'? 'יפר' קתני (הא בשותפות ליכא למימר ד'יפר' קתני; 'יפרו' מיבעי ליה)! אלא הכא במאי עסקינן? - שעמדה בדין (לדידי [אפילו] בלא מאמר, ולרב [אמי] אחר מאמר, ולא רצה לכנוס ולא לפטור), ופסקו לה מזונות משלו (כדתינא לקמן ב'החולץ' (מ"ב): 'עמד בדין וברח - נונית משל יבם', דמהשתא 'בעלה' הוא, ועל דעתו נודרת: על מנת שירצה), וכדרב פנחס משמיה דרבא, דאמר רב פנחס משמיה דרבא: כל הנודרת - על דעת בעלה היא נודרת.

(יבמות ל, א)

משנה:

שלשה אחין, שנים מהם נשואים שתי אחיות [לאה, רחל] ואחד נשוי נכרית: מת אחד מבעלי אחיות [כגון: בעלה של לאה] וכנס נשוי נכרית את אשתו ומת: [לאה] הראשונה (לנפילה) יוצאה משום אחות אשה, ושניה [הנכרית] משום צרתה.

עשה (נשוי נכרית) בה מאמר ומת - נכרית חולצת ולא מתייבמת [על ידי המאמר נעשית כאילו צרתה].

גמרא:

טעמא - דעבד בה מאמר, הא לא עבד בה מאמר - נכרית יבומי נמי מי יבמה (ולא אמרין 'משמת בעל האחות [לאה], ונפלה לייבם, הוזקה לנשוי נכרית לבדו, דהא על בעל אחיות [על בעל רחל] לא רמיה, ונעשית זו [הנכרית] צרתה [של לאה] בזיקה [ב"ח: ונעשית נכרית זו אחות אשה בזיקה], וכשמת - תאסר הנכרית על הנשאר משום צרת אחות אשה - [ותהא מותרת לשוקן ללא חליצה]!)

אמר רב נחמן: זאת אומרת אין זיקה - ואפילו בחד אחא (כדפרישית: דאף על גב דתרי אחין נינהו - אין זו זקוקה אלא לנשוי נכרית לבדו [ולכן תיבם]).

משנה:

שלשה אחים, שנים מהם נשואים שתי אחיות ואחד נשוי נכרית: מת הנשוי נכרית וכנס אחד מבעלי אחיות את אשתו ומת: הראשונה (לנישואין) יוצאת משום אחות אשה, ושניה משום צרתה. עשה בה מאמר ומת - נכרית חולצת ולא מתייבמת.

גמרא:

הא תו למה לי? היינו הך?! (וכל שכן הוא): השתא: ומה התם (דנכרית עיקר נשואה היא) דאחות אשה (נפלה עליה) הויה צרה לנכרית (ונעשית צרתה במאמר), אמרת 'נכרית אסורה' - הכא (דאחות אשה עיקר נשואה היא), דנכרית הויה צרה לאחות אשה - לא כל שכן (דאוסרת נכרית שהיא טפלה)?! תנא הך תנא ברישא (משנה אחרונה זו שנה תחלה), והך חזיא להתיירא ושריא (וההיא דלעיל לא הוי בדעתיה למיתני משום דחזיה להתיירא הואיל ונכרית עיקר), והדר חזיא לאיסורא (משום דמכל מקום צרתה היא ותנייה); ואידי דחביבה ליה (דחידוש הוא) אקדמה (ותו לא הוה צריך למיתני סיפא), ומשנה לא זזה ממקומה (אלא הואיל ונשנית לא זזה ממקומה).

משנה:

שלשה אחין, שנים מהם נשואים שתי אחיות [לאה ורחל] ואחד נשוי נכרית: מת אחד מבעלי אחיות [לאה], וכנס נשוי נכרית את אשתו [לאה], ומתה אשתו של שני [רחל], ואחר כך מת נשוי נכרית [שעכשיו הוא גם בעל לאה, שהרי יבם אותה, ואשתו הנכרית נעשתה צרתה של לאה] - הרי זו [הנכרית] אסורה עליו [על בעל רחל] עולמית הואיל ונאסרה עליו שעה אחת (בנפילה ראשונה כשנפלה מאחיו הראשון [אחרי שכנס בעל הנכרית]). [וקשה: אם לא היה ענין של יבום, כאשר מתה האחות הנשואה - אחותה מותרת, אז מדוע ביבום חמור יותר ולא הותר במותה של אשתו האחות?]

גמרא:

אמר רב יהודה אמר רב: כל יבמה שאין אני קורא בה בשעת נפילה (דברים כה, יבמה יבא עליה) - הרי היא כאשת אח שיש לה בנים, ואסורה (ואף על גב דהדר איחזיא).

מאי קא משמע לן? תנינא: 'הרי זו אסורה עליו עולמית הואיל ונאסרה עליו שעה אחת'?

מהו דתימא 'הני מילי היכא דלא איחזיא לה בנפילה ראשונה, (כל זמן נפילה ראשונה היתה אשתו קיימת שהיא אחותה), אבל היכא דאיחזיא לה בנפילה ראשונה (כגון שמתה אשתו אחר מיתת אחיו ולא כנסה נשוי נכרית) אימא תישתרי' - קא משמע לן.

הא - נמי תנינא [במשנה (לב,א)]: 'שני אחין נשואים שתי אחיות; מת אחד מהם ואחר כך מתה אשתו של שני' - הרי זו אסורה עליו עולמית' הואיל ונאסרה עליו שעה אחת'?!

מהו דתימא 'התם הוא (שנפלה ואין כאן אחר אלא זה בעל אחותה) דאידיחי לה מהאי ביתא לגמרי (נדחית ונפטרת לשוק ואין עליה צד זיקה עוד), אבל הכא, דלא אידיחי לה מהאי ביתא לגמרי (בשעת נפילה, שהיה שם נשוי נכרית וזקוקה לייבם) - אימא: מיגו דחזיא להאי נשוי נכרית (עדיין זיקתה עליה, וכי מתה אחותה, ועודה בנפילה) חזיא נמי להאי (- תתייבם לזה בנפילה) - קא משמע לן (רב יהודה [אמר רב] - דלא).

משנה :

שלשה אחים, שנים מהם [ראובן ושמעון] נשואין שתי אחיות, ואחד [לוי] נשוי נכרית: גירש אחד מבעלי אחיות את אשתו [ראובן], ומת נשוי נכרית, וכנסה המגרש [ראובן] ומת (מותרת זו להתייבם [שמעון], שהרי עד שלא כנסה [ראובן] - גירש את הראשונה שהיא ערוה, ולא היתה צרתה מעולם) - זו היא שאמרו (בפרק ראשון) 'וכלן שמתו או נתגרשו' (העריות) - צרותיהן מותרות'.

גמרא :

טעמא דגירש (בעל האחיות - [ראובן]) ואחר כך מת (נשוי נכרית [לוי]), דאפילו בזיקה לא נעשית צרתה מעולם, אבל מת (נשוי נכרית [לוי]), והזקקה נכרית לבעלי אחיות) ואחר כך גירש [ראובן] (ונשאה לזו - הואיל וקודם שגירש נעשית 'צרתה בזיקה' [אמנם לא צרה ממך, אך מחוייבת יבום או חליצה מבעל אחת האחיות]) - אסורה (על אחיו [שמעון] כשימות המגרש [ראובן], משום צרת אחות אשה [של ראובן]; בשלמא אי לא כנסה [ראובן] - הויה מותרת לזה [שמעון] מחמת זיקת אחיו הראשון, אבל משכנסה ועכשיו זקוקה לזה מכח בעל הערוה [ראובן] - אסורה, ואף על גב דלא היתה צרתה אלא בזיקה).

אמר רב אשי: זאת אומרת יש זיקה אפילו בתרי אחי (כגון הכא: דכי מת נשוי נכרית קודם גירושין של זה - היתה זו זקוקה לשני בעלי האחיות, ומהניא בה זיקה זו לאוסרה על השני). ולרב אשי קשיא דרב נחמן (דדייק לעיל מסתם מתניתין 'זאת אומרת אין זיקה אפילו בחד אחא')?!

אמר לך רב אשי: (ההיא דיוקא דלעיל לאו דוקא); הוא הדין דאף על גב דלא עבד (בעל הנכרית) בה (באחות אשת אחיו) מאמר, (כשימות [ראובן]) נכרית (אשתו) מיחלץ חלצה, יבומי לא מייבמה (ולא מתייבמת הואיל וערוה על בעלה לבדו הויה רמיא - נעשה צרתה בזיקה); והא דקתני 'מאמר' - לאפוקי (מ)בית שמאי דאמרי מאמר קונה

(יבמות ל, ב)

קנין גמור (ואפילו חליצה לא תיבעי נכרית אלא תצא משום צרת אחות אשה) - קא משמע לן (חולצת), דלא כבית שמאי.

ולרב נחמן קשיא דרב אשי? וכי תימא 'הוא הדין דאפילו מת (נשוי נכרית) ואחר כך גירש (אחד מבעלי אחיות [ראובן] את אשתו, וכנסה [את האלמנה הנכרית] - מותרת לשלישי [שמעון] כשימות זה [ראובן], ולא אמרינן 'צרת אחות אשתו של זה [שמעון] בזיקה הוא מעיקרא קודם גירושין', [ולכן]) צרתה מותרת [לשמעון] - אלא 'זו היא' - למעוטי מאי?

למעוטי כנס [ראובן] (הנכרית) ואחר כך גירש (את אשתו, ומת, דאסורה נכרית [על שמעון] משום צרת אחות אשה; ואף על גב דהשתא בשעת נפילה לאו צרות נינהו).

הניחא אי סבר לה (רב נחמן) כרבי ירמיה, דאמר (בפרק קמא יג, א): כי רמינן הא מתניין ד'זו היא' דממעט כנס ולבסוף גירש אהיהא דקתני [במשנה הראשונה (דף ב, ב)] 'וכלן אם נתגרשו צרותיהן מותרות' - [ודייקו בגמרא בדף יג, א] 'ואף על גב דכנס ולבסוף גירש', ואמר רבי ירמיה (שם): 'תברא:

מי ששנה זו לא שנה זו', והאי תנא [של המשנה הראשונה (דף ב, ב)] סבר מיתה מפלת (רש"י בדף יג, א): מפלת נשוי לייבום, הלכך אפילו כנס ולבסוף גירש - כיון דבשעת מיתה לאו צרת הבת היא - שריא) והאי תנא סבר נישואין הראשונים מפילים (רש"י בדף יג, א):

ש [כאשר] האשה נשאת לבעלה מפילים אותה לייבום; הלכך משנעשית צרת ערוה שעה אחת - אסורה עולמית), 'זו היא' - למעוטי כנס ולבסוף גירש; אלא אי סבר לה

כרבא, דאמר לעולם חד תנא הוא, ו'זו' (רש"י בדף יג, א): דמתניתין דהכא (דף ב, ב), דכנס ולבסוף גירש מותרת כדקתני 'זמנה בתו או נתגרשה' ואין צריך לומר זו (רש"י בדף יג, א):

דשלשה אחים דגירש ולבסוף (כנס) 'קתני' (אלמא כנס ולבסוף גירש שריא אפילו לתנא דהכא) - 'זו היא' למעוטי מאי? (אי למעוטי 'מת אחיו ואחר כך גירש אשתו וכנס יבמתה' - השתא כנס ואחר

כך גירש שריא, גירש ואחר כך כנס מיבעיא? ואי למעוטי 'מת נשוי נכרית ולא גירש בעל אחות אשה אשתו [ראובן] ומת, דאסורה נכרית לייבומי משום דהוא צרה בזיקה לזו שנפלה עכשיו בעוד בעלה חי, והרי לא

נתגרשה ובשעת מיתה צרות הן - ובהא מודי רבא, הא לרב נחמן ליכא למימר הכי: דהא 'אין זיקה' סבירא ליה, והלכך על כרחך [רב נחמן] כרבי ירמיה סבירא ליה (ולמעוטי כנס ואחר כך גירש,

דאמר נישואין מפילין, והאי שעתא - צרת ערוה הויה).

ולרבא (דאמר מיתה מפלת, וכנס ואחר כך גירש שריא) [שסובר מיתה מפלת לכל הדעות, ולפיכך הנוכרית, שכאשר היתה נשואה לראובן - היתה צרת אשתו של ראובן,

שהיא האחות של אשת שמעון - עד שראובן גרש את אחותה של אשת שמעון] - הניחא אי סבר לה כרב אשי (דיש זיקה): 'זו היא' למעוטי מת בלא

גירש (ולא דייק למתניתין כרב אשי דאמר 'הא מת ואחר כך גירש - אסורה', דהא רבא 'מיתה מפלת' סבירא ליה, וכיון דגירש - שריא! אלא הכי דייק: טעמא דגירש - דבשעת מיתה לאו צרות הוו - זו היא דנכרית מותרת, אבל מת שני זה [ראובן] אחר ראשון ולא גירש את אשתו, ואפילו לא כנס את הנכרית - אסורה, דהוא 'צרת אחות אשה בזיקה', ואפילו בשעת מיתה - דכיון דיש זיקה הוי כאילו באה אף מכח השני; ואי תימא 'הואיל וזיקה חשיבא להיות עליה כח השני - הויא אשת שני מתים, דבלאו איסור דאחיות נמי אסירא' - לא היא, דזיקת שני יבמין דאסירא ליתא מדאורייתא, ולא גזור רבנן אלא היכא דעבד בה מאמר: גזירה שמא יאמרו 'שני יבמות הבאות מבית אחד מתייבמות', **אלא אי סבר לה כרב נחמן** (דאין זיקה) 'זו היא' - **למעוטי מאי** (הא כולוהו שריין בר מכלס ולא גירש, וההיא פשיטא, דהא בהדיא תנינא לה, ולא אתא 'זו היא' למעוטה) ?
על כרחך [רבא] כרב אשי סבירא ליה.

משנה :

וכולן (ט"ו עירות) שהיו בהן (לאחיו המת) קדושין (קידושי ספק) או גרושין בספק (הויא צרתה ספק צרת ערוה דלמא איגרשה ערוה, ולגבי קידושין - דלמא לא מיקדשה) - **הרי אלו הצרות חולצות** (ולא מפטרן בולא כלום דלמא לאו צרת ערוה היא) **ולא מתייבמות** (דלמא צרת ערוה היא).

כיצד 'ספק קדושין' ?

זרק לה קדושין (שהיו שמונה אמות מצומצמות ביניהן ברשות הרבים [בדומה למקרה בגט בסוגיא זו בגיטין עח, א-ב], וארבע אמות קונות שם, וזרקו) **ספק קרוב לו** (ספק בארבע אמות הקרוב לו) **ספק (בארבע אמות) קרוב לה - זהו ספק קדושין ;**

'ספק גרושין' ?

כתב בכתב ידו ואין עליו עדים (דקיימא לן (בבא בתרא דף קעה, ב) 'הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו - גובה מנכסים בני חורין', אלמא כתב ידו בלא עדים - מילתא היא) ;

יש עליו עדים ואין בו זמן (כתוב) ; יש בו זמן ואין בו אלא עד אחד (ואינו כתב ידו של בעל) - **זהו ספק גרושין** (דאמרין במסכת גיטין (דף נא, א) 'שלשה גיטין פסולין, ואם נשאת - הולד כשר, ואלו הן: כתב בכתב ידו כו'; והכא נמי חולצת צרתה כיון דגיטא הוא, דאם ניסת - הולד כשר, ולא מתייבמת כיון דלאו גיטא מעליא הוא, דקרי להו 'פסול לכתחלה'; הלכך: אי שרית ליה - אמרי אינשי 'צרת ערוה מתייבמת'; ובגמרא בעי: אמאי לא נקט נמי בגירושין ספק קרוב לו כו').

גמרא :

ואילו בגרושין 'ספק קרוב לו ספק קרוב לה' לא קתני (דהתם אפילו חליצה נמי לא בעיא צרתה) - **מאי טעמא ?**

אמר רבה: אשה זו [צרת הערוה, במקרה שהגט ספק היה קרוב לערוה ספק היה רחוק ממנה] **בחזקת היתר לשוק עומדת** (קודם לכן - אם ימות בעלה, שהרי צרת ערוה היא), **ומספק אתה בא לאוסרה** (שמא נתגרשה הערוה) ? **אל תאסרנה מספק!** (אבל בהנך שלשה גיטין - לאו מספק אסרינן לה, דהא גיטא הוא, אלא שאין מן המובחר!)

אמר ליה אביי: אי הכי - בקדושין נמי (אמאי אסרינן לה לייבומי) ? **נימא 'אשה זו** [הצרה] (קודם שקידש בעלה את בת אחיו) **בחזקת היתר ליבם עומדת** (כשימות [בעלה]), **ומספק אתה בא לאוסרה ? אל תאסרנה מספק' ! ?**

התם בארבע אמות (שנויא הוא) - לחומרא [שתהא אסורה ליבם] .

האי - חומרא דאתי לידי קולא הוא: זימנין דאזיל הוא (מקדש בספק) **ומקדש לה לאחותה** (של זו שקדש בספק) **קדושי ודאי** (בחיי בעלה) ! ? **ואי נמי זימנין דאתא אחר** (איניש אחרינא) **ומקדש לה לדידה** (להן מקודשת בקידושי ספק) **קדושי ודאי, וכיון דאסר לה מר לצרה לייבומי** (לאביה של זו משום צרת הבת) **אמרי (איניש) דקמא קדושין** (קידושי קמא ודאי הוו קידושין גמורין) **ודבתרא לאו קדושין** (שאשת איש קידש, ואינה צריכה הימנו גט; ולגבי קידושי אחותה נמי דאמרן דאזיל הוא ומקדש לאחותה - אתו למימר לאחר מיתתו כי אסרינן לצרה לייבומי אמרי דקמיתא קידושין [דבתרייתא] לאו קידושין שאין קידושין תופסין באחות אשה, וישאנה אחיו מאמו כנכרית בעלמא, ופגע בערוה) ?

(יבמות לא, א)

כיון דקא מצרכת חליצה - מידע ידעי (דקידושי דבת אחיו לאו קידושין; והאי דלא מתייבמת צרתה -) **דחומרא בעלמא הוא.**

אי הכי, גירושין נמי ליתני (ספק קרוב לו) **וליצרכה חליצה, ומידע ידעי דחומרא בעלמא הוא** (כלומר: אי חיישת דלא לימרו אינשי מדחלצה ודאי גירושין גמורין נינהו, דאי קדיש לה למגורשת איניש דעלמא והדר קדיש לאחותה דקמיתא, קדיש דבתרייתא - לאו קידושין: לא תיחוש להכי, דמדלא מתייבמת צרתה - מידע ידעי דחליצה חומרא בעלמא הוא) ! ?
אם אתה אומר חולצת - מתייבמת (וקמייבם צרת ערוה - דאוקמה אחזקה ופגע בכרת) !

הכא נמי (גבי קידושין אמאי חולצת? הא אתי לייבומי! ודלמא קידושי ערוה קידושי הוו וקמייבם לצרת ערוה) אם אתה אומר חולצת – מתייבמת! ותתייבם ואין בכך כלום אחזקה קא קיימא (בחזקת היתר לייבם).

איתיביה אביי [יבמות פ"ז מ"ד]: 'נפל הכית עליו ועל בת אחיו' (והיא אשתו) ואין ידוע איזה מהם מת ראשון – צרתה חולצת (לא מיפטר בולא כלום משום צרת ערוה – שמא היא מתה ראשונה ואחר כך מת הוא; ותנן זכולן אם מתו – העריות קודם לבעליהן – צרותיהן מותרות בפרק קמא) ולא מתייבמת (שמא הוא מת ראשון והיא לה הך צרת בתו); אמאי? הכא נמי נימא 'אשה זו בחזקת היתר לשוק עומדת ומספק אתה בא לאוסרה – אל תאסרנה מספק' וכו' תימא הכי נמי לחומרא – חומרא דאתי לידי קולא הוא, שאם אתה אומר 'חולצת' – [עלולים לחשוב שגם] מתייבמת!?

גירושין, דשכיחי, גזרו בהו רבנן (דספק גירושין בערוה – לא תחלוץ הצרה, שאם אתה אומר 'חולצת' – [עלולים לחשוב שגם] מתייבמת); מפולת, דלא שכיחי, לא גזרו בהו רבנן; אי נמי גירושין דקיימא ערוה (קמן) דקא מוכח (וקמוכח דהכל רואין שזו צרת ערוה היתה), וצרתה קמצרכת לה חליצה – אמרי קמו ביה רבנן בגיטא, דגיטא מעליא הוא (ואין זו צרת ערוה) ואתו לייבומי לצרה; (אבל) מפולת (א"נ מצרכת לה חליצה) – מי (אתי למימר) 'קמו בהו רבנן במפולת' (אלו הדיינים המצריכים אותה חליצה – נביאים הם, וידעו שהיא מתה ראשונה דלית לייבם לצרה – ומידע ידעי דהאי דחלצה – משום ספיקא היה [ודאי אין חשש כזה])?

וגבי גירושין מי לא תנן? והתנן 'מפרש במסכת גיטין [פ"ח מ"ב; בבלי דף ע"א, א]: 'היתה עומדת ברשות הרבים וזרקו לה: קרוב לה – מגורשת, קרוב לו – אינה מגורשת; מחצה על מחצה – מגורשת ואינה מגורשת', ואמרינן: למאי הלכתא (קתני מגורשת)? דאי כהן הוא – אסורה ליה, ואי ערוה היא – צרתה בעיא חליצה, ולא אמרינן "שאם אתה אומר 'חולצת' – מתייבמת"?

הא – איתמר עלה (גיטין ע"ב), רבה ורב יוסף, דאמרי תרוייהו: הכא בשתי כיתי עדים עסקינן: אחת אומרת "קרוב לה" ואחת אומרת "קרוב לו", דהוה ליה ספיקא דאורייתא (כיון דתרי אמרי "קרוב לה" – לא מצי לאוקמי צרה אחזקה ולמיפטר עלמא בלא חליצה), "ומתניתין דהכא בכת אחת (עד אומר "קרוב לו" ועד אומר "קרוב לה") דהוה ליה ספיקא דרבנן (הלכך בקידושין – הוא דאיכא למיתנייה, משום דבחזקת היתר לייבם קיימא, ומשום עד אחד דאמר "קרוב לה" לא מפקין לה מחזקה, וחלצה; אבל בגירושין ליכא למתנייה, דבחזקת היתר לשוק קיימא, ועד אחד דאמר "קרוב לה" בעי לאפוקי מחזקה; וכיון דליכא עדות שלם – אזלינן לקולא וקא מוקמינן אחזקה, ולא בעיא חליצה, שאם אתה אומר 'חולצת' [עלולים לחשוב שגם] מתייבמת).

וממאי דמתניתין דהכא בכת אחת? דומיא דקדושין: מה קדושין בכת אחת – אף גירושין בכת אחת (כלומר: אי הוה תני להו דעל כרחך הוה מיתוקמא דומיא דקידושין – משום הכי לא תני לה). וקדושין גופייהו ממאי דבכת אחת? דלמא בשתי כיתי עדים? אי בשתי כיתי עדים (לא הוה תני 'ולא מתייבמת') – (אלא) 'תתייבם ואין בכך כלום' (דהא אוקמת אחזקה דמותרת לייבם הואי).

(ופרכינן:) קיימי עדים וקאמרי "קרוב לה" ואת אמרת 'תתייבם ואין בכך כלום' (והאמרת שתי כיתי עדים ספיקא דאורייתא היא)? ותו [ראיה נוספת לחיזוק לדברי אביי, אך לא אביי אמר אותה]: (ובגירושין גופייהו) בשתי כיתי עדים נמי ספיקא דרבנן היא, דאמרינן: אוקי תרי לבהדי תרי, ואשה אוקמה אחזקה (אף על גב דכת אחת אומרת "קרוב לה" – לא הוה לן לאפוקי מחזקת היתר לשוק, כיון דאיכא כת אחרית דאמרה "קרוב לו", ואמאי קתני 'חולצת')² – מידי דהוה אנכסי דבר שטיא [ב] שטיין: אדם שהיה לעיתים שוטה ולפעמים חלם (כתובות כ"א): דבר שטיא זבין נכסי; אתו בי תרי ואמרי "כשהוא חלם זבין" ואתו בי תרי ואמרו "כשהוא שוטה זבין", ואמר רב אשי: אוקי תרי להדי תרי

² המשך דברי רש"י ד"ה הכי גרסינן... ואית דמפרשי הכי: אי בשתי כיתי עדים מי הוה אמרינן לעיל בספק קידושין 'תתייבם ואין בכך כלום'? קיימי עדים ואמרי 'קרוב לה', ומקודשת ונעשית הראשונה צרת ערוה – ואת אמרת תתייבם? אלא ודאי בכת אחת, ומשום דליכא אלא חד דאמר 'קרוב לה' אמרינן 'אוקי צרה אחזקה', דשריא לייבם; וכך שמעתי, וקשה בעיני משום דמיייתי סיעתא למילתיה מדנפשיה דההוא 'תתייבם ואין בכך כלום' דלעיל הוא גופיה פירש הכי.

(יבמות לא, ב)

וארעא אוקמא בחזקת בר שטיא!

אלא אמר אביי (איוב לו, ג) יגיד עליו ריעו [מקנה אף על עולה]: תנא בקידושין (ספק קרוב לו כו') והוא הדין לגירושין, תנא בגירושין (כתב בכתב ידו וכו') והוא הדין לקידושין.

אמר ליה רבא: אי 'יגיד עליו ריעו' - מאי 'זהו' דקתני?

אלא אמר רבא: כל [ספק] שיש בקידושין (כגון ספק קרוב לו וכו') - יש (הוי נמי ספק) בגירושין; ויש בגירושין מה שאין בקידושין (שאין ספק לענין קדושין, כגון זמן, כדמפרש לקמן: דבשטר קידושין כגון המקדש בשטר - לא תקנו זמן), ו'זהו' דגירושין - לאו דוקא (דמשמעו 'זהו דהוי ספק בגירושין', אבל ספק קרוב לא הוי ספק לגירושין), אלא משום דתנא 'זהו' בקידושין (דדוקא 'זהו' דקא משמע לן זהו - ספק קרוב - הוא דשייך בקידושין, אבל ספק זמן לא שייך בהו) - תנא נמי 'זהו' בגירושין.

ו'זהו' דקידושין - למעוטי מאי? למעוטי זמן, דליכא בקידושין.

ומפני מה לא תקנו זמן בקידושין? הניחא למאן דאמר 'משום פירי' (בגיטין בפרק 'כל הגט' (דף כו, ב): מפני מה תקנו חכמים זמן בגיטין? משום פירי: לידע מאימתי תגבה מבעלה פירות שאכל מנכסי מלוג שלה, דקסבר משעה שנתן עיניו בה לגרשה שוב אין לו לבעל פירות) - ארוסה לית לה פירי (לפיכך לא תקנוהו בשטר קידושין: שאין הבעל אוכל פירות עד שתכנס לחופה, דכי תקון רבנן פירי לבעל - משום פרקונה, ופרקונה לא קא מחייב בה אלא מכתובה ואילך, דתנאי כתובה הוא: 'דאם תשתבאי אפרקינך' [בכתובות פרק נערה (דף נא, ב)], אלא למאן דאמר 'משום בת אחותו' (שמא יהא נשוי בת אחותו ותזנה תחתיו ויראה עדים ממשמשין ובאין ויחוס עליה ויגרשנה, ויאמר: 'קודם זנות שאתם מעידים כבר נתגרשה') - ליתקין זמן (נמי בשטר קדושין, שמא תזנה ויאמר 'קודם קידושין הוה')!?

משום דאיכא דמקדש בכספא ואיכא דמקדש בשטרא - לא תקון רבנן זמן.

אמר ליה רב אחא בריה דרב יוסף לרב אשי: והא עבדא (מכירת עבד) דאיכא דקני בכספא ואיכא בשטרא ותקון רבנן זמן (בכל שטרי מכירה [נשל עבד כדין] לידע מאיזה זמן יאכל פירות שזה קנה נכסי עבדו)? התם רובא בשטרא, הכא רובא בכספא;

אי בעית אימא: משום דלא אפשר, היכי ליעביד? לינחה גבי דידה - מחקה ליה (לזמן, ותאמר קודם קידושין היה זנות זה), לינחה גבי דידה - זמנין דבת אחותו היא ומחפה עליה; לינחה גבי עדים (מאי מהני?) אי דזכירי (אימת הוה קידושין - אפילו אינו כתוב בשטר מצו לאסהודי) - ליתו ליסהוד! ואי לא (אלא להכי אמרת: דמהני דזמנין דלא דכירי) - זמנין דחזו מכתבא ואתו מסהדי, (והאי לאו עדות הוא: ורחמנא אמר (על פי שנים עדים) (דברים יז, ו)) 'מפיהם ולא מפי כתבם' (ולא שיעידו על פי כתבם).

אי הכי בגירושין נמי נימא הכי (אמאי תקנו זמן משום בת אחותו - גבי מאן נינחיה)? התם להצלה דידה קאתי (ולייכא למיחש דלמא מחקה ליה: דכי אתו סהדי דזינתה, אי לא מייתא שטרא דאגירשה מקמי הכי - מוקמינן לה בחזקת אשת איש! ומיהו אי לא תקון רבנן זמן - הוה מצי לאחפויי עליה, ומספיקא לא קטלינן לה, אבל השתא דתקון רבנן, אי לא מייתא ליה - מוקמינן לה אחזקה וקטלינן לה), הכא לחובה דידה קאתי (זמן דקידושין, ואי תקון לה רבנן זמן וזינתה - כבשה ליה לשטרא או מחקה ליה, וקיימא אחזקת פנויה כדמעיקרא).

משנה:

שלשה אחין נשואין שלש נכריות, ומת אחד מהן, ועשה בה השני מאמר, ומת - הרי אלו חולצות ולא מתיבמות, שנאמר [דברים כה, ה]: כי ישבו אחים יחדו ומת אחד מהם [ובן אין לו לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר] יבמה יבא עליה [ולקחה לו לאשה ויבמה] - שעליה זיקת יבם אחד ולא שעליה זיקת שני יבמין (דכל זמן שלא כנסה זה - עדיין זיקת ראשון עליה, ונתוספת עליה זיקת מאמרו - הרי כשמת זה נותרו עליה זיקת שניהם, ואילו כנסה הוה פקעה זיקה דקמא, וכי מיית - לא הוה עליה אלא זיקת שני; אי נמי לא עבד בה מאמר - לא הוה עליה אלא זיקת ראשון).

רבי שמעון אומר: מייבם לאיזו שירצה (כדקתני טעמא בפרק שני בברייתא: אט מאמרו של שני מאמר - אשת שני הוא בועל, ואם אינו מאמר - אשת ראשון הוא בועל!) וחולץ לשניה

(דחא לא מיפטרבא בביא דאידך, דלמא מאמר לא קני, והווי להו שתי יבמות הבאות משני בתי, וייבומי תרווייהו נמי לא - דלמא מאמר קני והווי להו שתי יבמות הבאות מבית אחד).

גמרא :

(לרבנן פריך:) ואי זיקת שני יבמין דאורייתא - חליצה נמי לא תיבעי !?

אלא מדרבנן (דמדאורייתא מאמר לא קני, והווי להו שתי יבמות משני בתי, ותרווייהו מצי לייבומי), וגזירה (ורבנן הוא דגזרו) שמא יאמרו 'שתי יבמות הבאות מבית אחד מתייבמות'. ונייבם לחדא וניחלוץ לחדא? גזירה שמא יאמרו 'בית אחד מקצתו בנוי

(יבמות לב, א)

ומקצתו חלוץ' (ואתי למימר בשתי יבמות הבאות מבית אחד 'חדא מתייבמת ואחרת חלצה'). ויאמרו !?

אי דמייבם והדר חליץ - הכי נמי; אלא גזירה דילמא חליץ ברישא והדר מייבם, וקם ליה ב' אשר לא יבנה' [דברים כה, ט: ונגשה יבמתו אליו לעיני הזקנים וחלצה נעלו מעל גלגל וירקה בפניו וענתה ואמרה ככה יעשה לאיש אשר לא יבנה את בית אחיו], ורחמנא אמר: כיון שלא בנה - שוב לא יבנה!

אמר רבא: (אמתניתין קאי: שאם) נתן (זה העושה מאמר) גט למאמרו (ולא לזיקתו, ואחר כך מת) - הותרה (אשתו הראשונה [של האח שעשה את המאמר] שהיא) צרתה (של אלמנת הראשון שמת, שעשה בה השני מאמר] להתייבם לשלישי, דמאמר דעבד - שקליה [על ידי הגט, כדלהלן], ולא צרות נינהו; והשתא לא אתי למימר 'בשתי יבמות מבית אחד חדא חלצה וחדא מייבמא' דהכא לאו מבית אחד מיחזי), אבל היא אסורה (ולא משום דקם ליה ב'לא יבנה', דפוסלה על אחיו הנשאר - שהרי לא נתן גט לזיקה), דמחלפה בבעלת גט (אלא משום דאתי לאיחלופי בבעלת הגט היכא דעבד גט למאמרו ולזיקתו, דההיא ודאי מידחיא; אבל גט למאמרו לא דחי אלא מאמר, ונשארה זיקה ראשונה במקומה). איכא דאמרי אמר רבא: נתן גט למאמרו - הותרה אפילו היא (לשלישי כשימות שני).

מאי טעמא?

מאי דעבד בה - שקליה (והוויא כמו שלא עשה בה מאמר, ואתיא ומתייבמת לשלישי מחמת זיקת אחיו הראשון; ודוקא שפירש למאמרו ולא לזיקתו קאמר, אבל סתמא קיימא 'בלא יבנה' אכולהו אחין; והכי מוכחא מילתא דרבא בפרק 'דבן גמליאל' (לקמן נב, ב) דלמאמרו ולא לזיקתו קאמר).

משנה :

שני אחין נשואין שתי אחיות, ומת אחד מהן, ואחר כך מתה אשתו של שני - הרי זו אסורה עליו עולמית הואיל ונאסרה עליו שעה אחת.

גמרא :

פשיטא! השתא: ומה התם (לעיל ל, א) גבי שלשה אחים, שנים מהם נשואים שתי אחיות ואחד נשא נכרית ומת אחד מבעלי אחיות וכנס נשוי נכרית את אשתו ומתה אשתו של שני ואחר כך מת נשוי נכרית - הרי זו אסורה עליו עולמית משום אשת אח הואיל ונאסרה עליו שעה אחת בנפילה ראשונה משום אחות אשה), דלא מידחיא מהאי ביתא לגמרי (ואף על גב דבההיא נפילה קמיימא לא אידחיא לה לגמרי: דהא קאי נשוי נכרית שזוקקה לייבום, וקורא אני בה בשעת נפילה 'יבמה יבא עליה'), אמרת 'לא' (אפילו הכי חשבינן לה לגבי בעל אחותה כאשת אח שיש לה בנים לאיתסורי עליה אפילו לאחר מיתת אחותה) - הכא, דקא מידחיא (בשעת נפילה) מהאי ביתא לגמרי (דאין כאן אלא בעל אחותה, ומשעה שנפלה לפניו אין זיקת יבום עליה מיבעיא) - לא כל שכן !? תנא - הא (מתניתין דהכא) תנא ברישא, והך (דשלשה אחים דלא אידחיא מהאי ביתא לגמרי) - חזיא (מעיקרא) להיתירא ושריא (משום הכי לא תניא), והדר חזיא לאיסורא (דמכל מקום לדידה לא קרינא ביה משעת נפילה 'יבמה יבא עליה'); ואידי דחכיבה ליה (משום דחידוש הוא) אקדמה, ומשנה (שיתיב היא משנשנית זו) (הואיל והיתה שנויה מתחלה) לא זזה ממקומה (לעוקרה לגמרי).

תנו רבנן: 'כא [היבם] עליה [על אחות אשתו שהיתה נשואה לאחיו בעת שמת ללא בנים] (בחיי אשתו) - חייב עליה משום אשת אח' (דהא רחמנא פטרה מייבום וקמה

עליה כמי שיש לו בנים) ומשום אחות אשה - דברי רבי יוסי; רבי שמעון אומר: אינו חייב אלא משום אשת אח בלבד (כדמוקי טעמא לקמן).
והא תניא: 'רבי שמעון אומר: 'אינו חייב אלא משום אחות אשה בלבד'?

לא קשיא: כאן ['אינו חייב אלא משום אחות אשה בלבד'] שנשא חי (איסור אחות אשה קדים: דקודם שנשאה אחיו המת היתה עומדת עליו באיסור אחות אשה) ואחר כך נשא מת, כאן שנשא מת (דאיסור אשת אח קדים) ואחר כך נשא חי (ותו לא אתי איסור אחות אשה וחייל עלה, דקסבר [רבי שמעון] אין איסור חל על איסור).
ורבי שמעון, היכא דנשא מת ואחר כך נשא חי, כיון דאיסור אחות אשה לא חייל - תתייבם יבומי!
אמר רב אשי: איסור אחות אשה מיתלא תלי וקאי [תלויה ועמדת]: אי פקע איסור אשת אח - אתי איסור אחות אשה וחייל (דהאי דלא חייל מעיקרא - משום טעמא דאיסור אשת אח דהוה קאי קמיה), והילכך (הואיל ואיסור אחות אשה מוכן ועומד לחול עליה - פטורה מן היבם) לא פקע (איסור אשת אח, וחייב משום אשת אח).
וסבר רבי יוסי איסור חל על איסור? והא תניא: 'עבר עבירה שיש בה שתי מיתות (כגון חמותו והיא אשת איש, דאחמותו - שריפה, ואשת איש - חנק) - נידון בחמורה (בשריפה) [##קיס ליה בדבריה מיניה]; רבי יוסי אומר: 'נידון בזיקה הראשונה הבאה עליו; ותניא: 'כיצד אמר רבי יוסי 'נידון בזיקה הראשונה הבאה עליו'? חמותו ונעשית אשת איש (שהיתה אלמנה כשנשא בתה) - נידון בחמותו; אשת איש ונעשית חמותו - נידון באשת איש (ואף על גב דקיל הוא; אלמא לא אתי איסור חמותו וחייל אאשת איש, דאי חיילי תרוייהו עליה - הוה לן למדייניה בחמורה [##ורבי יוסי סובר אין איסור חל על איסור אפילו באיסור חמור: כאשר האיסור הנוסף הוא חמור מן הראשון, כפי ששרפה חמורה מחנק]).

(יבמות לב, ב)

אמר רבי אבהו: מודה רבי יוסי באיסור מוסיף (שהוא חל על איסור, כגון איסור אשת אח, דמוסיף הוא: שבתחלה כשנשא זה את אחותה וזו פנויה - נאסרה עליו משום אחות אשה ומותרת לכל אחיו; נשאת לאחד מהן - נאסרה על כולן משום אשת אח, ועכשיו ניתוסף איסור עליה לגבי שאר אחיו, ומגו דחייל שם 'אשת אח' עלה לגבי שאר אחיו - שהיתה מותרת להם - חל נמי השם הזה לגבי ידיה, ואף על גב דאסירא עליה וקיימא; אבל אשת איש ונעשית חמותו: מתחלה היתה אסורה לכל העולם משום אשת איש; נשא זה את בתה - אין איסור זה ראוי להוסיף עליה עם אחרים, דנימא 'מגו דחייל עליהו ליחול נמי עליה'; [אך לעומת זאת] דהאי דחמותו ונעשית אשת איש - ודאי איסור מוסיף הוא, שמתחלה אסורה לזה ומותרת לכל העולם; נעשית אשת איש - איתוסף האי שם עלה לגבי כולי עלמא, ומגו דחייל עליהו - חייל נמי לגבי דהאי; והאי דקאמר רבי יוסי 'נידון בחמותו' - משום דבמיתות עסקינן, ואי אתה יכול להמיתו בשתי מיתות - הואיל ושתיהן עליו ידון בחמורה, אבל אם היה שוגג היה חייב שתי חטאות).

תינח היכא דנשא [האח ה] חי (דאחות אשה קדים) ואחר כך נשא מת: מגו דאתוסף איסור (אתי איסור אשת אח חייל, כדפרישית, דהאי שם [אשת אח]) לגבי אחים - אתוסף איסור לגבי ידיה, אלא היכא דנשא מת (דאיסור אשת אח קדים עליה דהאי) ואחר כך נשא חי (אחותה) - מאי איסור מוסיף איכא (מאי תוספת איכא עלה דקמייטא לגבי אחיני דנימא 'מגו')? וכי תימא: 'מגו' (דבהנך נישואין דבתרייתא) דאיתסר (האי גברא [האח החי שנשא את האחות השניה, ונאסרו עליו]) בכולהו אחותא ([בכל האחיות] משום 'אחות אשה': דעד השתא הוה שריין ליה - איתסר נמי משום האי שמא גופיה עלה דקמייטא שהיא אשת אחיו [המת, שנשא את האחות הראשונה מבין האחיות]) - האי (לאו איסור מוסיף הוא, דהא עלה דקמייטא לא איתוסף איסור לגבי אחינא) - (אלא) איסור כולל הוא (דכייל לה לקמייטא בשם 'אחות אשה' מגו דחייל על אחותה!)

[## וכאן רש"י מסביר את המונחים 'איסור כולל' ו'איסור מוסיף':] 'איסור מוסיף' - כשהאיסור מוסיף על החתיכה לאוסרה על מי שהיתה מותרת עליו [כלומר: מוסיף אנשים נוספים למסגרת האיסור]; 'איסור כולל' - שהאיסור חל על חתיכות אחרות ואותה גוררת לזו עמהם על ידי מגו.
ואית דגרסי הכא 'ותו חמותו ונעשית אשת איש' - איסור מוסיף הוא, ושיבוש הוא בידם, ואף על גב דודאי איסור מוסיף הוא - לאו פירכא היא, דודאי אית ליה לרבי יוסי איסור מוסיף, כגון אשת איש חל על איסור חמותו, ותרוייהו איסורי עליה; והא דקאמר 'נידון בחמותו' - משום דזו היא החמורה; דאי אמרת 'נידון באשת איש' - אם כן אין זה איסור חל על איסור אלא איסור מבטל איסור).

אלא אמר רבא: מעלה אני עליו כאילו עשה שתיים ואינו חייב אלא אחת (לעולם לית ליה לרבי יוסי איסור חל על איסור, והא דקאמר לעיל 'חייב עלה משום אשת אח ומשום אחות אשה' - לאו בשוגג, לחיבו שתי חטאות - אלא במזיד, וליעשות רשע גמור); וכן כי אתא רבין אמר רבי יוחנן: מעלה אני עליו כאילו עשה שתיים ואינו חייב אלא אחת.

אלא אמר רבא: מעלה אני עליו כאילו עשה שתיים ואינו חייב אלא אחת (לעולם לית ליה לרבי יוסי איסור חל על איסור, והא דקאמר לעיל 'חייב עלה משום אשת אח ומשום אחות אשה' - לאו בשוגג, לחייבו שתי חטאות - אלא במזיד, וליעשות רשע גמור); וכן כי אתא רבין אמר רבי יוחנן: מעלה אני עליו כאילו עשה שתיים ואינו חייב אלא אחת.

מאי נפקא מינה?

לקברו בין רשעים גמורים (שהרשע נקבר אצל רשעים, דתנן בסנהדרין (פ"ו מ"ה, דף מ"א), 'שתי קברות היו מתוקנין לבית דין: אחד לנהרגין ולנחנקין ואחד לנסקלין ולנשרפין'; והכא נמי: אף על גב דהאי - לאו מחייבי בית דין הוא, הואיל ועבד תרתי - קברין ליה גבי נסקלין ונשרפין), ובפלוגתא דאיתמר:

זר ששימש בשבת: רבי חייא אומר: חייב שתיים; בר קפרא אומר: אין חייב אלא אחת (תרי איסורי קחשיב: דהא משום זרות - אין כאן חטאת, דהא על זדונו מיתה בידי שמים הוא, ואין חייב חטאת אלא על שגגת כרת). קפץ רבי חייא ונשבע: 'העבודה! כך שמעתי מרבי' (רבינו הקדוש): שתיים! קפץ בר קפרא ונשבע: 'העבודה! כך שמעתי מרבי: אחת! התחיל רבי חייא לדון: שבת - לכל נאסרה; כשהותרה במקדש - אצל כהנים הותרה: לכהנים הותרה ולא לזרים; יש כאן משום זרות ויש כאן משום שבת! התחיל בר קפרא לדון: שבת - לכל נאסרה; כשהותרה במקדש - הותרה (סתם הלכך אין כאן אלא משום זרות); אין כאן אלא זרות. [וכן:]

בעל מום ששימש בטומאה (בקרבן צבור קאמר, שדוחה הטומאה, וכן זר ששימש בשבת ויש כאן משום טומאה, ואזהרתיה מ'וינזרו מקדשי בני ישראל ולא יחללו' (ויקרא כב,ב)) - רבי חייא אומר: חייב שתיים; בר קפרא אומר: אין חייב אלא אחת.

קפץ רבי חייא ונשבע: 'העבודה! כך שמעתי מרבי: שתיים! קפץ בר קפרא ונשבע: 'העבודה! כך שמעתי מרבי: אחת! התחיל רבי חייא לדון: טומאה - לכל נאסרה; כשהותרה במקדש - אצל כהנים תמימים (דאזים לעבוד, דילפינן מ'במועדו' - אפילו בטומאה (פסחים ע"א)) הותרה: לכהנים תמימים הותרה ולא לבעלי מומין; יש כאן משום בעלי מומין ויש כאן משום טומאה. התחיל בר קפרא לדון: טומאה - לכל נאסרה; כשהותרה במקדש - הותרה; אין כאן אלא משום בעל מום. [וכן:]

זר שאכל מליקה (הכהנים [אוכלים חטאת העוף שנמלקה]) - רבי חייא אומר: חייב שתיים (משום זרות ומשום נבילה, דקרבן הנאכל לכהנים - זר האוכלו עובר משום 'זר לא יאכל כי קדש הם' (שמות כט,לג), ולאזיזו היינו אזהרה דמעילה, דכל שיש בו שעת היתר לכהנים אין בו מעילה); בר קפרא אומר: אין חייב אלא אחת. קפץ רבי חייא ונשבע: 'העבודה! כך שמעתי מרבי: שתיים! קפץ בר קפרא ונשבע: 'העבודה! כך שמעתי מרבי: אחת! התחיל רבי חייא לדון: נבלה - לכל נאסרה; כשהותרה במקדש - אצל כהנים הותרה: לכהנים הותרה (בחטאת העוף) ולא לזרים; יש כאן משום זרות ויש כאן משום מליקה. התחיל בר קפרא לדון: נבלה - לכל נאסרה; כשהותרה במקדש - הותרה; אין כאן אלא משום זרות.

(יבמות לג, א)

במאי קמיפלגי [רבי חייא ובר קפרא בדברי רבי]? באיסור כולל (לקמיה מפרש מאי איסור כולל איכא), ואליבא דרבי יוסי (דאמר בשאר איסורי איסור חל על איסור על ידי 'מגור'); רבי חייא סבר: רבי יוסי באיסור כולל מיחייב תרתי (דקתני 'חייב משום אשת אח ומשום אחות אשה' - אפילו נשא מת ואחר כך נשא חי, דליכא איסור מוסיף בהאי בתרא אלא איסור כולל: מגו דמיתסר בכולהו אחוותא - כולל גם את זו עמהן) [ולא כרבא לעיל³], בר קפרא

³ יבמות לב, ב: אלא אמר רבא: מעלה אני עליו כאילו עשה שתיים ואינו חייב אלא אחת (לעולם לית ליה לרבי יוסי איסור חל על איסור, והא דקאמר לעיל 'חייב עלה משום אשת אח ומשום אחות אשה' - לאו בשוגג, לחייבו שתי חטאות - אלא במזיד, וליעשות רשע גמור);

סבר לא מיחייב אלא חדא (וכי חייביה רבי יוסי תרתי - בנשא חי ואחר כך נשא מת, דאיסור מוסיף הוא; והא דקתני **דבי שמעון אומר: אינו חייב אלא משום אשת אח** - דאוקימנא בנשא מת ואחר כך נשא חי - רבי חייא תני לה, בר קפרא לא תני לה).

ומאי איסור כולל איכא הכא? בשלמא זר, מעיקרא (קודם שבת זו) שרי במלאכה ואסור בעבודה; אתיא לה שבת: מגו דקא מיתסר במלאכה (משום שבת) - מיתסר נמי בעבודה (כולל את העבודה בכלל האיסור משום שבת; והכא לא שייך 'מוסיף': שלא ניתוסף איסור על החתיכה דהיינו עבודה; והיכי דמי 'מוסיף'? כגון אי הוה מצינו למימר הכי: עבודה מעיקרא אסורה לזרים ומותרת לכהנים, הוה ליה שבת - מגו דאיתוסף עלה איסור לגבי כהנים משום שבת - איתוסף נמי לגבי ידיה משום שבת; והכי ליכא למימר, דהא משום שבת לא מיתסרי כהנים) ! בעל מוס, מעיקרא שרי באכילה (בקדשים דכתיב 'ומן הקדשים יאכל' (ויקרא כא, כב)) ואסור בעבודה; איטמי ליה - מגו דקא מיתסר באכילה (משום טומאה) מיתסר נמי בעבודה (חייל נמי שם טומאה על העבודה); אלא מליקה - בבת אחת' היא דמשכחת לה, באיסור כולל לא משכחת לה ('כולל' לא משכחת לה, דהא בשעת מליקה חיילי תרוייהו: דכל זמן שלא נמלקה - היה עליה איסור מעילה, ולא זהו איסור זרות האמור בקרבן שניתר לאכילת כהנים; וכשנמלקה ונראית לכהנים - פקע מינה איסור אזהרת מעילה, וחייל עליה איסור זרות דזר לא יאכל' ואיסור מליקה - באיסור 'בת אחת').

אלא קמיפלגי באיסור בבת אחת ואליבא דרבי יוסי: רבי חייא סבר: רבי יוסי - באיסור בת אחת מיחייב תרתי (דהא דקאמר לעיל 'חייב שתיים', כגון שבא עליו איסור דאשת אח ואחות אשה כאחד; ומשכחת לה כגון דשוויניהו שליח שני אחין לקדש שתי אחיות, והן עשו שליח לקבל קידושיהן, ופגע שליח בשליח), **ובר קפרא סבר: לא מיחייב אלא חדא** (וכי חייב - באיסור מוסיף: בנשא חי ואחר כך נשא מת, כדמפרש לעיל). **והכא - מאי 'איסור בת אחת' איכא הכא?**

זר ששימש בשבת - כגון דאייתי שתי שערות בשבת (היום בשבת זו: דהשתא ליכא למימר כדלעיל 'מעיקרא שרי במלאכה ואסור בעבודה', דהא לא חל שום איסור עליו עד היום, דאיסור זרות ואיסור שבת יחד באו), **דהויא להו זרות ושבת בהדי הדדי** (אבל הביא שתי שערות בחול - קדים זרות עליה) !

בעל מוס נמי - כגון דאייתי שתי שערות ואיטמי ליה (כלומר דאיטמי קודם שתי שערות) **דהויא ליה בעל מוס וטומאה בהדי הדדי** (ובתוך טומאתו ומומו הביא שתי שערות, ובשעת הבאה חלו שניהן, שהרי שניהן היו תלוין עליו); **אי נמי שחתך אצבעו** (והוא המום) **בסכין טמאה** (ונטמאה בחתיכתו בסכין).

בשלמא לרבי חייא (מצי לאוקמי גמריה ודבר קפרא הכי): **כי אתנייה (רבי) לדידיה - אליבא דרבי יוסי, כי אתנייה לבר קפרא - אליבא דרבי שמעון** (ובר קפרא הוא דטעה וסבר דרבי אליבא דרבי יוסי אתנייה); **אלא לבר קפרא** (דאמר: רבי אליבא דרבי יוסי אתנייה קולא - אם כן אליבא דמאן אתנייה לרבי חייא חומרא?) - **רבי חייא שקורי קא משקר** (וכי לבר קפרא שקורי משקר רבי חייא, דלא אתנייה רבי [לרבי יוסי] מחייב שתיים) ? !

אלא קמיפלגי באיסור 'בת אחת' ואליבא דרבי שמעון (והכי קאמר רבי חייא: אף על גב דפליג רבי שמעון ופטר - הני מילי ב'כולל', אבל 'בבת אחת' מודה, הואיל ולא קדים חד לחבריה; ובר קפרא אמר 'בבת אחת' נמי פליג רבי שמעון): **בשלמא לרבי חייא קא מישתבע לאפוקי לרבי שמעון מחזקיה** (דהוה מחזקין ליה לרבי שמעון לקולא, ואישתבע לן רבי חייא דבבת אחת מודי); **אלא לבר קפרא למה ליה לאשתבעי?** קשיא.

בשלמא לבר קפרא (מצי לתרוצי לגמריה וגמריה דרבי חייא ולמימר): **כי אתנייה רבי לדידיה (פטור) - אליבא דרבי שמעון, כי אתנייה לרבי חייא (חיובא) - אליבא דרבי יוסי** (ורבי חייא הוא דטעה, וסבר דרבי אליבא דרבי שמעון אתנייה); **אלא לרבי חייא** (דאמר אליבא דרבי שמעון אתנייה רבי חיובא - אלא פטורא דאתנייה לבר קפרא אליבא דמאן? וכי) - **בר קפרא שקורי קא משקר** (דלא אתנייה רבי פטורא כלל)? **אמר לך רבי חייא:** (ודאי בר קפרא לא משקר, אלא טעי): **כי אתנייה רבי לדידיה (דרבי ודאי פטורא אתנייה): תרתי לפטור אתנייה** (ולא בכולהו אלא בתרתי: בור ששימש בשבת, ובעל מום ששימש בטומאה, דמשתכח בין על ידי כולל בין על ידי בת אחת, כדאמר לעיל),

(יבמות לג, ב)

וכן כי אתא רבין א"ר יוחנן: מעלה אני עליו כאילו עשה שתיים ואינו חייב אלא אחת.

ואיסור כולל אתנייה (כלומר: היכי דאיתרמי על ידי כולל - אתניין רבי פטורא) ואל יבא דרבי שמעון (והיכא דאיתרמו בבת אחת - אתניין חיובא; אבל מליקה לא אתנייה לפטור כלל, דלא משכחת לה ב'כולל' אלא בבת אחת, והתם רבי שמעון מודי) וחזיא לבר קפרא לזר שאכל מליקה (דדמיא להו דהו נמי כקדשים: חדא דמיחייב עליה תרתי, וערבה בהדיהו לפטורא, וכי ערבה - לא אסיק אדעתיה דהא לא משתכחת ב'כולל'); ואידי דדמיא לה - ערבה בהדיהו [עם שני המקרים האחרים: זר ששמש בשבת וכהן בעל מום ששמש בטומאה], ועיין בה (לאחר זמן כשנתקיימה בידו והיה שונה שלשתן ביחד) ולא אשכח אלא 'בבת אחת', וסבר: מדהא 'בבת אחת' (ואשכח דלא מיתוקמא אלא בבת אחת, ושכח דהוא ערבה) - הא נמי 'בבת אחת', ומדהנך לפטור - הנך נמי לפטור! מיתיבי: 'זר ששימש בשבת ובעל מום ששימש בטומאה: יש כאן משום זרות ומשום שבת, ומשום בעל מום ומשום טומאה - דברי רבי יוסי; רבי שמעון אומר: אין כאן אלא משום זרות ובעל מום כלבד'. [ומעיר המקשה:] ואילו מליקה שיירה - למאן שיירה (כלומר: למאן מינייהו [רבי שמעון ורבי יוסי] מודה בה דלא בעי לאיפלוגי)? אילימא לרבי יוסי (מודה בה) - השתא רבי יוסי באיסור כולל מיחייב שתיים (חד מינייהו קדים - אמר רבי יוסי אחרון חל), באיסור בת אחת מיבעיא? אלא לאו - לרבי שמעון; (ומדמודה במליקה - שמע מינה) ובאיסור כולל הוא דפטר (דהא דפליג בהנך - היכא דאיתרמו בכולל הוא דפליג), אבל באיסור בבת אחת מיחייב (תרתין)? תיובתא דבר קפרא! תיובתא!

'זר ששימש בשבת' - במאי? אי בשחיטה - שחיטה בזר כשרה (ואין כאן זרות)! ואי בקבלה והולכה - טלטול בעלמא הוא (ואין כאן שבות); אי בהקטרה (רבי יוסי היכי מיחייב חטאת משום שבת - דקסלקא דעתא חטאת מיחייב ליה) - והאמר רבי יוסי (בפרק קמא [דף 10ב]) 'הכערה ללאו יצאתה'? אמר רב אחא בר יעקב: בשחיטת פרו של כהן גדול (ביום הכפורים, דשחיטה אב מלאכה היא, ומשום זרות נמי איכא), וכדברי האומר (ביומא בפרק 'טרף בקלפי' [דף 10א]) שחיטת פרו של כהן גדול בזר פסולה. אי הכי מאי איריא 'זר' - אפילו כהן הדיוט נמי (דהא מאן דפסיל יליף טעמא מ'אהרן' ו'חוקה', דכתיב והקריב אהרן [ויקרא 1,10], וכתיב בסוף הפרשה [פסוק כט] 'לחקת עולם' - וכל היכא דכתיב 'חוקה' עיכובא הוא; אלמא אהרן דוקא)! שזר אצלן קאמר. מתקיף לה רב אשי: מידי 'חטאות' קתני או 'לאוי' קתני? אלא איסורי בעלמא קא חשיב! למאי נפקא מינה? לקוברו בין רשעים גמורים.

משנה:
שנים שקידשו שתי נשים, ובשעת כניסתן לחופה החליפו את של זה לזה ואת של זה לזה - הרי אלו חייבין משום אשת איש; ואם היו אחין - משום אשת אח; ואם היו אחיות - משום 'אשה אל אחותה'; ואם היו נדות - משום נדה; ומפרישין אותן שלשה חדשים שמא מעוברות הן (שלא לחזור לבעליהן שמא מעוברות הן, ובניהם ממזרים; ובעינן הבחנה בין זרע כשר לזרע פסול, שלא יתלו העוברים בבעליהן); ואם היו קטנות שאינן ראויות לילד מחזירים אותן מיד; ואם היו כהנות נפסלו מן התרומה (בגמרא מפרש).

גמרא:
'החליפו' - מידי ברשיעי עסקינן? ותו: הא דתני רבי חייא [תוספתא מסכת יבמות (ליברמן) פרק ה הלכה ט]: 'הרי כאן שש עשרה חטאות' (לכל אחד ארבע, וכן לנשים, דעל שניהם הוא אומר 'ונכרתו הנפשות העושות' [ויקרא יח, כט]) - אי במזיד מי איכא קרבן? אמר רב יהודה: תני 'הוחלפו'. הכי נמי מסתברא, דקתני סיפא: 'אם היו קטנות שאינן ראויות לילד מחזירין אותן מיד'; ואי במזיד - מי שריא? הא - לא קשיא: פיתוי קטנה - אונס ניהו, ואונס בישראל מישראל שרי (לבעלה, דילפינן [כתובות נא, ב] מ'והיא לא נתפשה' [במדבר ה, ג] - הא נתפשה מותרת); אלא דקתני 'מפרישין אותן שלשה חדשים שמא מעוברות הן', הא לאו מעוברות

- שרייף (ולאחר שלשה חדשים מותרות אף על גב שגדולות הן) ! ואי במזיד - מי שרייף?
אלא לאו שמע מינה 'הוחלפו' - שמע מינה.

(יבמות לד, א)

ומאן האי תנא (דמתניתין) דאית ליה איסור כולל ואיסור מוסיף ואיסור בת אחת (איסור חל על איסור בין על ידי כולל בין באיסור מוסיף בין על ידי בת אחת) - כגון אלו שחייבין ארבע חטאות; וכשקידש ראובן את רחל תחלה נאסרה על שמעון משום אשת אח ואשת איש, והיינו בת אחת, וקמחייב ליה תנא דידן אתרוייהו; חזר שמעון וקידש לאה - מיגו דאסרי ליה הנך קדושין בכולהו שאר אחוותא משום אחות אשה - אסרי ליה נמי באשת אחיו משום אחות אשה, ואף על גב דאסורה עליה וקיימא, והיינו איסור כולל; ועדיין רחל זו מותרת לראובן בעלה; פירסה נדה - מיגו דאיתוסף איסור עלה לגבי בעלה משום נדה - איתוסף בה נמי איסור לגבי שמעון, הרי איסור מוסיף?
אמר רב יהודה אמר רב: רבי מאיר היא, דתנן [כריתות פ"ג מ"ד]: 'יש אוכל אכילה אחת וחייב עליה ארבע חטאות ואשם אחד: טמא שאכל חלב והוא נותר מן מוקדשין כיום הכפורים' (משום טומאה - דאוכל קדשים בטומאת הגוף בכרת; ומשום חלב, ומשום נותר, ומשום יום הכפורים; ואשם מעילות דאפילו כהן לגבי אימורים זר הוא);
רבי מאיר אומר: אם היתה שבת והוציא כפיו - חייב (אבל משום יום הכפורים לא הוי מחייב אהוצאה, דקסבר אין עירוב והוצאה ליום הכפורים; והכי מפרש בכריתות; אלמא אית ליה לרבי מאיר כוללה: דהא הכא משנוצרה בהמה זו והיא חולין - נאסרה חלבה באכילה, ומותר בהנאה; הוקדשה - מיגו דאיתוסף איסור הנאה על החלב משום [קדשים] איתוסף ביה נמי איסור אכילה משום זרות; ואף על גב דאסור וקאי באכילה - הוה ליה נותר, מיגו דאיתוסף איסור למזבח משום נותר - איתוסף נמי לכהן משום נותר; הרי הנך תרי משום איסור מוסיף; נטמא זה שעד עכשיו היה מותר בחתיכות בשר קדש, ועכשיו נאסר בהן, מיגו דמיתסר בשאר חתיכות משום טומאה - נאסר נמי בזו משום טומאה, והיינו איסור כולל; הוה ליה יום הכיפורים - מיגו דמיתסר בחולין משום יום הכיפורים - אסור נמי בקדשים משום יום הכיפורים, והיינו נמי איסור כולל; ומדמחייב ליה רבי מאיר משום הוצאת שבת - אלמא אית ליה איסור בת אחת חייל; דכשקידש היום חלו עליו איסור אכילת יום הכיפורים ואיסור שבת).

אמרו לו: אינו מן השם!?

ורבי מאיר - אליבא דמאן (כלומר: נהי דסבר רבי מאיר איהו כהאי גוונא איסור חל על איסור - מיהו היכא דקא מתכוין לדבר מצוה - לישא אשה - כמאן מרביתו סבירא ליה לרבי מאיר בטעה בדבר מצוה ולא עשה מצוה)? : אי אליבא דרבי יהושע - האמר 'טעה בדבר מצוה פטור' (האמר פטור [במסכת שבת בפרק 'רבי אליעזר דמילה' (דף קלז, א) דתניא התם בגמרא: 'מי שהיו לו שני תינוקות, אחד למול בשבת ואחד למול באחד בשבת, ושכח ומל את של אחד בשבת בשבת', דהיינו נמי טעה בדבר מצוה ולא עשה מצוה שעדיין לא הגיע זמנו - פוטור דבי יהושע)?
אלא אליבא דרבי אליעזר.

איבעית אימא: לעולם אליבא דרבי יהושע; כי קאמר רבי יהושע 'טעה בדבר מצוה פטור' - הני מילי גבי תינוקות, דזמנו כהול (שהיה טרוד למול את של שבת כדי שלא יעבור זמנו), אבל האי (גבי נשואין) - כיון דאין זמנו כהול (דאין זמן קבוע למצוה והוה ליה למידק) - לא.
והרי תרומה, דאין זמנו כהול וקפטר, דתנן [תרומות פ"ח מ"א]: 'היה אוכל בתרומה ונודע שהוא כן גרושה או כן חלוצה: רבי אליעזר מחייב קרן וחומש, ורבי יהושע פוטר.'
הא איתמר עלה אמר רב ביבי בר אבבי: הכא בתרומה [תרומת חמץ] בערב הפסח עסקינן, דזמנה כהול (שלא תשרף).

ואי בעית אימא (כולה מתניתין לאו רבי מאיר היא): באיסור בת אחת, ואליבא דרבי שמעון (אלא אפילו לרבי שמעון, דמיקל - הכא מודי, וכגון דחלו כולהו בבת אחת): בשלמא כולהו משכחת להו דשוינהו (שני האחיו) שליח (אחד להוליך את הקדושין לשתי אחיות), ושוו אינהו שליח (והן עשו שליח אחד לקבל קדושין), ופגע שליח בשליח (וחלו יחד זה על זה זה איסור אשת איש ואיסור אשת אח ואחות אשה); אלא נדות היכי משכחת לה (בבת אחת עם קדושין? אי קדושין קדמו לנדות זה - הרי אשת איש ואחות אשה ואשת אח קדמו, ותו לא אתי נדות וחייל; ואי נדות קדים - תו לא אתי איסור אחרינא וחייל)?
אמר רב עמרם אמר רב: בשופעות מתוך שלשה עשר לאחר שלשה עשר (משכחת לה ט"ז חטאות באיסור בת אחת בשופעות מתוך שלשה עשר שנה ללידת הבעלים לאחר שלשה עשר) לאחיובי אינהו (כלומר: טעם זה כדי לחייב הזכרים שחלו כולן עליהן בבת אחת דבהן יומא אתו לכלל עונשין), מתוך שנים עשר לאחר שנים עשר לאחיובי אינהו (שהאשה באה לכלל עונשין בת י"ב שנה ויום אחד, והזכר לי"ג יום אחד; ומשכחת לה שנולדו הזכרים באחד בתשרי והנקבות באחד בתשרי לשנה הבאה, וביום אחד מישלם י"ב לנקבות שהן י"ג לזכרים, ומסרו קדושין שיחולו ליום המחרת כשהן נעשין גדולים: דיום אחד בשנת י"ג בעינן לנקבות ויום אחד בשנת י"ד לזכרים; והתחילו שופעות בסוף י"ב ללידה עד למחר; ואף על גב שהנדות קדם לא היו הן אסורות לאלו - לפי שאינן בכלל

מצות, ולא אלו אסורים בהן לפי שאינן בני מצות - נמצאו הקדושין ואיסור עונש נדות חל עליהם כשחשכה ראש השנה של י"ג לנקבות שהיא שנת י"ד לזכרים שהקדושין והנדות קדמו לגדלותן, ותלוין ועומדין לחול כשיגדלו ובשעה אחת חלו כולן; ולהכי נקט 'שופעות': דאי אפשר לצמצם פריסת נדה ותפיסת קדושין בשעה אחת אלא אם כן קדמו שעה אחת בקטנותן).

מפרישים אותן :

והא אין אשה מתעברת בביאה ראשונה?

אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוא: שבעלו ושנו.

ואלא הא דתנא רבי חייא: 'הרי כאן ט"ז חטאות' - תלתין ותרתיין הויין (דהא מתניתין - כרבי אליעזר אוקמינן לעיל, ושמעין ליה דאמר 'חייב על כל ביאה וביאה' לקמן (דף צב, א) ובמסכת כריתות (דף טו, א))?

וליסעמין - לרבי אליעזר, דמחייב על כל כח וכח (של ביאה) לקמן בפרק 'האשה' (צב, א), והתם הכי תניא: 'צא עליה, חזר ובא עליה - חייב על כל אחת - דברי רבי אליעזר'; וכיון דשמעין ליה לרבי אליעזר דמחייב אשתי ביאות בהעלם אחת - על כרחך שמעת ליה נמי בביאה אחת כמה חיובין, דכל כח וכח - הנאה של ביאה בפני עצמה היא; ולרבנן הוּא דלא מחייב אלא אחת, משום דכולן בהעלם אחת הן, ובשתי ביאות נמי לא הוו מיחייבי אלא חדא; אבל אי הוה ידיעה בין כח לכח הוה מחייב אכל חד וחד, כדתנן בשבועות (פב מ: דף יד, ב) ובמסכת הוריות (דף ו:): 'זיה משמש עם הטהורה ואמרה לו נטמאתי ופירש מיד - חייב, שיציאתו הנאה לו כביאתו'; ולרבי אליעזר דאמר 'ביאות מחלקות' אית ליה נמי 'כוחות מחלקין', ומתניתין כרבי אליעזר אוקמינא לעיל) - טובא הויין (והיכי תני רבי חייא שש עשרה ותו לא)! אלא דבכח ראשון קחשיב? - הכי נמי דביאה ראשונה קחשיב.

אמר ליה רבא לרב נחמן:

(יבמות לד, ב)

והא תמר בביאה ראשונה איעברא (מיהודה, כדאמר לקמן: דער ואונן שלא כדרכן שמשו)! אמר ליה: תמר באצבע מעכה (קודם ביאה, ופתחה פתוח, והווי ליה כשתי ביאות), דאמר רבי יצחק: 'כל מועכות של בית רבי (המשריות בתוליהן באצבעותיהן) 'תמר' שמן, ולמה נקרא שמן 'תמר'? על שם תמר, שמעכה באצבעה! והא הווי ער ואונן? ער ואונן שמשו שלא כדרכן.

מיתיבי: 'כל עשרים וארבעה חדש (שתינוק יונק) דש מכפנים וזורה מבחזין' (כדי שלא תתעבר ותגמול את בנה וימות) - דברי רבי אליעזר, אמר ליה: הללו אינו אלא כמעשה ער ואונן (אלמא תמר - פתח פתוח היה לה)! כמעשה ער ואונן ולא כמעשה ער ואונן: כמעשה ער ואונן, דכתיב [בראשית לח, ט: וידע אונן כי לא לו יהיה הזרע] והיה אם בא אל אשת אחיו ושחת ארצה [לבלתי נתן זרע לאחיו], ולא כמעשה ער ואונן: דאילו התם שלא כדרכה, והכא כדרכה. בשלמא אונן דכתיב ביה 'ושחת ארצה', אלא ער מנלן? אמר רב נחמן בר יצחק: דכתיב [בראשית לח, י: וידע בעיני ה' אשר עשה] וימת גם אותו - אף הוא באותו מיתה מת. בשלמא אונן משום 'לא לו יהיה הזרע' אלא ער מאי טעמא עבד הכי? כדי שלא תתעבר ויכחיש יפיה.

תנו רבנן [ספרא מצורע - פרשת זבים פרשתא ג פ"ו מ"ח]: ' [ויקרא טו, יח: ואשה אשר ישכב איש אותה שכבת זרע ורחצו במים] וטמאו עד הערב ('אותה' - מיעוטא הוא): אותה - פרט לכלה (דלא בעיא טבילה משום טומאת ביאה ראשונה כדמפרש טעמא לקמן), דברי רבי יהודה, וחכמים אומרים: פרט לשלא כדרכה'.

אמר ליה הון (שם חכם) בריה דרב נחמן לרב נחמן: לימא קא סבר רבי יהודה 'התורה חסה על תכשיטי כלה (כחל ושרק שנותנת על פניה, ואם תטבול יעבירום המים)'?

אמר ליה: לפי שאין אשה מתעברת מביאה ראשונה (ולא 'שכבת זרע' קרינן ביה, דאין ראוי להזרע; ומיהו מיעוטא מ'שכבת זרע' לא נפקא, הואיל והאי מקום ראוי להזרע הוא בביאה שניה; ומשום 'נוגע בשכבת זרע' נמי לא מיטמא, דטומאת בית הסתרים לא מטמאה, אלא שגזרת הכתוב היא בביאה, וכן הוא במסכת נדה (דף מא, ב)). במאי קמיפלגי?

רבנן סברי 'שכבת זרע' - פרט להעראה (שלא הזריע; אי למאן דאמר נשיקה, אי למאן דאמר הכנסת עטרה); 'אותה' - פרט לשלא כדרכה; ורבי יהודה סבר: שלא כדרכה והעראה - מ'שכבת זרע' נפקא (שלא כדרכה - אינו מקום זרע; 'העראה' - לאו שכבת זרע הוא, דאין כאן זרע, הלכך תרוייהו מ'שכבת זרע' מימעטי); 'אותה' - פרט לכלה.

כי אתא רבין אמר רבי יוחנן: כל ששהתה אחר בעלה עשר שנים ונשאת - שוב אינה יולדת.
אמר רב נחמן: לא שנו אלא שאין דעתה להנשא, אבל דעתה להנשא - מתעברת.
אמר ליה רבא לבת רב חסדא (אשתו דרבא): קא מרנני רבנן אבתריך (ששהית עשר שנים אחר בעליך הראשון; ורמי בר חמא הוה).
אמרה ליה: אנא - דעתאי עלך הואי.

ההיא דאתיא לקמיה דרב יוסף, אמרה לו: רבי! אנא שהיתי אחר בעלי עשר שנים וילדתי?!
אמר ליה: בתי אל תוציאי לעז על דברי חכמים.
אמרה ליה: לנכרי נבעלתי!

אמר שמואל: וכולן (הנשים שנבעלו) צריכות להמתין (מלהנשא) שלשה חדשים (אחר ביאתן) חוץ מגיורת ומשחררת קטנה (ואף על גב דסתם עובדת כוכבים ושפחה זונות הן, לא גזור רבנן בקטנה להמתין אחר טבילת גיורת ומשחררת כלום).
אבל קטנה בת ישראל צריכה להמתין שלשה חדשים (ומדקאמר שמואל 'חוץ מגיורת קטנה' מכלל ד'כולן' דקאמר - אקטנות נמי קאי: דקטנה בת ישראל צריכה להמתין, ואף על גב דלאו בת בנים היא, ואין כאן הבחנה בין זרעו של ראשון לזרעו של שני - גזור בה רבנן משום גדולה).
ובמאי (נפקא מבעלה קמא)? אי במיאון - והאמר שמואל דלא בעיא (אמתוני, דליכא למיגזר משום גדולה, דאין גדולה יוצאת במיאון)! ואי בגט - האמרה שמואל חדא זימנא, דאמר שמואל: מיאנה בו - אינה צריכה להמתין שלשה חדשים; נתן לה גט - צריכה להמתין שלשה חדשים! אלא בזנות,

(יבמות לה, א)
וגזרו רבנן קטנה משום גדולה (וגבי גיורת קטנה לא גזור משום דלא שכיחא).
ומי גזרינן קטנה משום גדולה? והתנן: 'אם היו קטנות שאינן לאויות לילד - מחזירין אותן מיד'?
אמר רב גידל אמר רב: הוראת שעה היתה.
מכלל דהואי (בתמיה - וכי מעשה כזה אירע בימי חכמים, והא 'שנים שקידשו' קתני ולא תני 'מעשה')!
אלא 'בהוראת שעה היתה' (ולא היתה, דלא גזרינן בה [בקטנה באופן כללי, אך כאן גזרו]; מאי טעמא [שלא גוזרים קטנה אטו גדולה]? -) וחילוף לא שכיח.

לישנא אחרינא אמרי לה:
אמר שמואל: כולן צריכות להמתין שלשה חדשים חוץ מגיורת ומשחררת גדולה; - (מדקתני בהאי 'חוץ' - [ממשחררת] גדולה, מכלל ד'צריכות להמתין' דקאמר - בגדולות קמיירי),
[אבל] קטנה בת ישראל אינה צריכה להמתין שלשה חדשים.
['כולן' - שיצאו] במאי? אי במיאון - האמרה שמואל חדא זימנא; אי בגט - הא קאמר שמואל דבעיא, דאמר שמואל: מיאנה בו - אינה צריכה להמתין שלשה חדשים; נתן לה גט - צריכה להמתין שלשה חדשים; אלא בזנות, וזנות בקטנה לא שכיח.
גיורת ומשחררת, דשכיח בהו זנות - ליגזור (שימתינו כדי להבחין בין זרע שנזרע שלא בקדושה לזרע שנזרע בקדושה)?

הוא דאמר רבי יוסי (דלא גזר), דתניא: 'הגיורת והשבויה והשפחה שנפדו ושנתגירו ושנשתחררו צריכות להמתין שלשה חדשים' - דברי רבי יהודה; רבי יוסי מתיר ליארס ולינשא מיד (דמפרש טעמא דאשה מזנה מתהפכת כדי שלא תתעבר; ומיהו בישראלית גזר שמואל זנות אטו נשואין שמתעברת, ולא סבר רבי יוסי דלא גזר בהו, כדאמר לקמן באנוסה ומפותה, אבל בגיורת לא גזור זנות שבנכרית משום נשואין דבנכרית, דאפילו גיורת נשואה - כיון דדעתה לאיגורי מתהפכת נמי כדי להבחין בין זרע קדושה לזרע שלא בקדושה, כדלקמן).
אמר רבה: מאי טעמא דרבי יוסי? - קסבר: אשה מזנה משמשת במוך כדי שלא תתעבר.

אמר ליה אביי: בשלמא 'גירות', כיון דדעתה לאיגיורי מנטרה נפשה (וממטיא מוך בהדה ומזומן לה) כדי להבחין בין זרע שנזרע בקדושה ובין זרע שנזרע שלא בקדושה; 'שבויה' ו'שפחה' נמי, דשמעי ממרייהו ומנטרי נפשייהו; אלא 'יוצאת בשן ועין' (דלא הות ידעת מעיקרא דעתידה להשתחרר - לא מיטרחא ומזדהרא לאתויי מוך בהדה) היכי משכחת לה [כיצד יש להבין מדוע אין רבי יוסי מחייב מתנה]? וכי תימא 'כל דממילא מודה רבי יוסי' - והתניא [תוספתא יבמות פ"ו מ"ו (ליברמן)]: 'אנוסה ומפוחה' (ישראלית והרי אונס ממילא הוא ואין לה מוך) **צריכה להמתיך שלשה חדשים - דכרי רבי יהודה**; **רבי יוסי מתיר ליארס ולינשא מיד'!** אלא אמר אביי [טעמא דרבי יוסי]: אשה מזנה מתהפכת שלא תתעבר (ואף יוצאה בשן ועין) נמי ליכא השתא למפרך, דכיון דהיפוך קל הוא לה ואין בו טורח - מתהפכת היא: דכל אשה מזנה אינה רוצה להתעבר).

ואידך [רבי יהודה - #] וכן רבה שהסביר את רבי יוסי לפי שממששת במוך - מדוע לא אמרו כאביי? **חיישינן שמא לא נתהפכה יפה יפה.**

ואם היו כהנות [נפסלו מן התרומה]: **כהנות** (בנות כהנים) **אין**, **ישראלית לא** (בתמיה: הואיל ואשת כהן היא, אפילו בת ישראל נמי אסורה לבעלה כהן)?

אימא 'אם היו נשי כהנים' (אם בעליהן כהנים - נפסלו להן, דאשת כהן שנאנסה אסורה לבעלה).

נשי כהנים אין, **נשי ישראלים לא**? (בתמיה: וכי אם בעליהם של אלו ישראלים, מי לא מיפסלו נמי לכהונה: שאם ימותו - אלו לא ינשאו לכהנים)? **והאמר רב עמרם הא מילתא:** אמר לן רב ששת **ואנהרינהו לעיינין ממתניתין** (כלומר: הביא לנו ראיה ממשנתנו; ואותה משנה לקמן ב'הבא על יבמתו' (דף נב, ב)): **'אשת ישראל שנאנסה - אף על פי שמתרת לבעלה** (מ'והיא לא נתפשה' (במדבר ה'ג) - הא נתפשה מותרת, אפילו הכי) **פסולה לכהונה** (אם ימות בעלה).

אמר רבא: **הכי קאמר: אם היו כהנות** (בנות כהנים, ואפילו) **נשואות לישראל** (דלא מהני האי זנות לאסרן לבעליהן) - **נפסלו מן התרומה דבי נשייהו** (שאם ימות בעלה, וזרע אין לה - אינה שבה אל בית אביה כנעוריה, דפסיל לה האי זנות, כדתניא לקמן ב'אלמנה לכהן גדול' (סח, א)) **כהנת לזיה וישראלית שבא עליה גר עמוני** כו' ויליף טעמא מ'ובת כהן כי תהיה לאיש זר' (ויקרא כב, יב) - כיון שנבעלה לפסול לה - פסלה; ואף על גב דמותבין 'ואימא נבעלה לפסול חייבי כריתות?' ומשנינן: **'כי תהיה'** כתיב: הנך דאית בהו הוייה', אלמא זנות דחייבי כריתות לא פסיל מאכילת תרומה - הא הדר מייתינא התם קרא אחרינא **'כי תהיה אלמנה וגרושה'** (הפסוק הבא: ויקרא כב, יב) - למעוטי כותי ועבד שאין לו אלמנות וגירושין בה; ומההוא קרא נמי נפקא לן חייבי כריתות, דהא אין לו אלמנות וגירושין בה; ומעיקרא פרכינן הכי: 'ואימא חייבי כריתות ולא חייבי לאוין'.

הדרן עלך ארבעה אחין